

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 11

XV aastakäik

1939

Tellimise hind postiga:

aastas 150 senti
6 kuu peale . 75 "
1 " " 15 "
Välismaale aastas 200 s.

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41,
krt.3. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk. kr. 50.—
1/2 " " 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. " 7.25
Teksti ees — 50% kallim

Erakäitiste töövõtjate sotsiaalkindlustuse ulatusest

Sotsiaal- ja õiguspoliitilisi märkmeid

ANTROPOS.

Meil praegu kehtivatest sotsiaalkindlustuse seadustest on iseseisvuse ajal välja töötatud ja maksma pandud ainult riigi- ja omavalitsusteenijate ning -tööliste (kaasa arvatud ka sõjaväelased) kohta käivad haiguskindlustuse ja pensioni seadused ning põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus; tööstööliste kohta kehtivad sotsiaalkindlustuse seadused on aga kõik pärit Vene ajast (tööstusliku töö seadus, lüh. TTS, IV jaotuse III, IV ja VII peatükid), olles maksma pandud juba 1903. ja 1912. a. Kui praeguseni need ex-Vene seadused on oma konstruktsioonilt jäänud enam-vähem sellaseiks, missugustena need omal ajal suuremate tööstuste kohta kehtima pandi, kusjuures aga nende ulatust sundkindlustamise alla kuuluvate käitiste suuruse ja liigi suhtes on korraldvalt laiendatud nii Vene kui ka eriti Eesti ajal. Sellane olukord, et omal ajal ainult suuremate tööstuste kohta kehtima pandud seadused on laiendatud ka pisikäitistele, ilma nende seaduste süsteemi vastavalt muutmata, on nende rakendamise tegelikus elus muutnud raskepäraseks ja kohmakaks ning tekitanud mõningaid arusaamatusi. Allpool vaatleme lühidalt üksikuid küsimusi nende meil praegu kehtivate sotsiaalkindlustusseaduste alalt, mis otseselt puudutavad tööstuslikku iseloomu kandvate käitiste (tööstus kitsamas mõttes ühes veonduse ja ärilisel alusel töötava aianudusega) töölisi.

I. Haiguskindlustus.

1. Haiguskindlustuse areng. Tööstööliste sunduslik haiguskindlustus pandi praegusel Eesti territooriumil esmakordselt kehtima 1912. a. (TTS IV jaotus III ptk.). Selle seaduse järgi kuulusid kindlustamisele töölisel, kes

töötasid vabrikutes, tehastes, mäekaevandustes, raudtee- ja siseveeteedel tegutsevates laevasõiduettevõtetes ning tänavraudteedel, kus alaliselt töötas auru, looduse või loomade jõul käivitavate masinate olemasolul vähimalt 20 töölist ja mehaaniliselt käivitavate masinate puudumisel vähimalt 30 töölist (§ 257). Seega kuulusid 1912. a. seaduse alusel sundhaiguskindlustamise alla ainult suuremad tööstuslikud ettevõtted. Ainult erakorralisil juhtumel oli Kindlustusnõukogul õigus kindlustusametite ettepanekul arvata haiguskindlustuse alla eelnimetatud aladelt ka väiksemaid ettevõtteid, kus töötas alaliselt vähimalt 10 töölist (§ 270). Sellasena püsis haiguskindlustus kuni revolutsioonini. 1917. a. laiendas Vene Ajutine Valitsus oma dekreediga sundhaiguskindlustuse ka ehitus- ja käsitööstusettevõttele ning arvas selle alla kõik eeltähendatud tööstus-, kaevandus-, veondus-, ehitus- ja käsitööstusettevõtted, kus töötas alaliselt vähimalt 5 töölist. Ühtlasi anti kindlustusametile õigus arvata sundhaiguskindlustuse alla ka alla 5 töölisega töötavaid ettevõtteid, missugust õigust kindlustusametid ka kohe hakkasid kasutama, arvates eriti viimasel ajal järjekindlalt haigekassade alla isegi kõik ühe töölisega töötavad ettevõtted. 1937. a. asendati mõnede töökaitse seaduste muutmise seadusega TTS-is esinev termin „ettevõtte“ „käitise“ga, mille järgi ka mitte kasusaamise sihti taotlevad tööstused, näit. majanduslikul teel teostatavad ehitustööd, kuuluvad haiguskindlustuse alla. Sellases ulatuses on tööstuslike töövõtjate haiguskindlustus kehtiv meil ka praegu.

2. Veonduskäitiste ja ladude töövõtjate haiguskindlustus. TTS § 257 alusel kuuluvad praegu teatavasti haiguskindlustuse alla vabriku-tehaselised, käsitöö-, mäe-, mäetehaselised, raudtee-, laevasõidukäitised sisemistel vetel

(jõgedel, kanalitel, sisemerel ja järvedel), tänavraudtee- ja ehituskäitised. Järelikult ei kuulu praegu haiguskindlustuse alla peale põllumajanduslike ja kaubanduslike käitiste ning isikuteenistuse ka osa töönduslike käitisi laiemas mõttes, mis alluvad teistele töökaitse ja sotsiaalkindlustuse eeskirjadele, nimelt veonuduskäitised maanteedel ja tänavatel (n. omnibuseliinid, veoautod, taksi- ja veoautod, veovoort jt.) ning laod. Jättes siin puudutamata põllumajanduse, kaubanduse ja isikuteenistuse, mis sugustele aladele haiguskindlustuse laiendamine on niikuinii päevakorral, vaatleksime allpool ainult senist olukorda osa töönduslike käitiste haiguskindlustuse alla mittekulutamise suhtes.

Praegu on olukord sellane, et kui mõnel haiguskindlustuse alla kuuluval töönduslikul käitisel on näit. veoautod toormaterjali või valmiskauba transporteerimiseks — nagu see suuremate käitiste juures on tavaline nähtus —, siis neil veoautodel töötavad töölised kuuluvad haiguskindlustusele koos kõigi teiste töolistega. On aga olemas puhtakujuline veonuduskäitis mitmesuguste kaupade ja materjalide veoks, nagu neid viimasel ajal on tekkinud nii linnades kui ka maal üsna suurel arvul, siis selle töölised (n. autojuhid, peale- ja mahalaadijad) ei kuulu haigekassade alla. Samuti ei kuulu haigekassade alla mitmesuguste kaubanduslike käitiste veoautodel töötavad töölised. Seesugune olukord on seni tekitanud tegelikult elus veoautodel töötajate seas palju arusaamatusi, nagu näitavad haigekassade ja tööinspektsiooni kogemused, sest töölised ei oska kuidagi aru saada, miks nad täpselt üht ja sama tööd tehes ühel autol kuuluvad haigekassa alla ja teisel mitte. See on ka täiesti arusaadav, sest ei ole mingit mõistlikku sotsiaalpoliitilist põhjust, miks üks ja sama töö kord kuulub haiguskindlustuse alla, kord mitte, seda enam, et meil tööõiguslike normide alal üldiselt arvestatakse just töö iseloomu. Ka haigekassadele tekitab seesugune olukord raskusi, sest veoautodel töötajad vahetavad tavaliselt üsna sageli töökohta ja loomulikult püüavad siis oma haigusi ravida haigekassa kulul sel ajal, kui nad mõne haigekassa alla kuuluva tööndusliku käitise kaudu kuuluvad haigekassa liikmeskonda, mis sugune õigus neil teatavasti üldreeglina kestab ka veel kuu aega peale tööndusliku käitise töölt lahkimist ja mõne kaubandusliku või veonudusliku käitise tööle minekut (TTS § 279). Liikmemaksu haigekassa saab nende palgast aga ainult selle aja eest, mil nad on haigekassa alla kuuluva tööndusliku käitise teenistuses.

Ka pole mingit mõistlikku sotsiaalpoliitilist põhjust, miks ei kuulu haiguskindlustuse alla omnibuseliinide töölised (n. autojuhid ja piletikontrollid) ning palgalised taksi- ja veoautod, seda enam, et tänavraudtee (tramm) kuulub haiguskindlustuse alla (TTS § 257). Sisuliselt pole aga näiteks Tallinna trammi ja Tallinna linna või „Mootori“ omnibuseliinide töö iseloomus mingit sisulist vahet. Ja tegelik elu ongi selles suhtes juba mööda jõudnud haiguskindlustuse eeskirjadest. Nii on vabatahtlikult oma töölised Tallinna Ühishaigekassas kindlustanud haiguste vastu o.ü. „Mootor“ ja Tartu Üldhaigekassas t.ü. „Roos“, kui suuremad omnibuseliinide käitised, ning kuuldavasti ka mõned väiksemad veonuduskäitised. Kuigi TTS üldse ei näe ette võimalust vabatahtlikult haigekassa alla kuulumiseks, vaid täpselt piiritleb, mis sugused käitised kuuluvad selle seaduse alla, siis

tuleb eeltähendatud olukorrale vaadata õieti kui seadusevastasele ja lubamatule, mille aga tegeliku elu nõuded on peale surunud ja mille tõttu ka kindlustusametid sellele õnneks „läbi sõrmede“ on vaadanud ning need käitised haigekassa alla arvanud.

Täpselt samasugune olukord on ka eseseisvate laadudega, mis TTS eeskirjade kohaselt haigekassade alla ei kuulu, kuid mis suguseist mitmed, näit. ETK ja Rotermanni laod, vabatahtlikult on oma töölised haigekassades kindlustanud. Ka siin on tegeliku elu nõuded „sisse murdnud“ ja õieti seadusevastasel järelevalveinstantside „läbi sõrmede vaatamisel“ seadusest mööda läinud. See peaks kõige selgemalt näitama haiguskindlustuse ulatuse laiendamise hädavajalisust.

Olgu veel paari sõnaga märgitud palgalised taksi- ja veoautod, kes ka TTS IV jaotuse III ptk. (haiguskindlustuse) alla ei kuulu. Nende töö oma iseloomult ei erine aga millegagi veoautode ja omnibusete juhtide tööst. Kui tegeliku elu vajadused nõuavad haiguskindlustuse kiiret laiendamist viimaseile, siis ei saa selle alt välja jääda ka taksi- ja veoautode palgalised juhid. Üldse autojuhtide töö oma iseloomult — alatine viibimine külma ja tuuletõmbuse käes — on juba kergesti haigus- tekitav, mis pärast juba rahvatervishoiu seisukohalt on tingimata tarviline neile arstiabi kättesaadavaks tegemine, nii et igal haigustunud oleks võimalik end ravida ja tal ei tarvitseks ravimis- võimaluste puudumisel invaliidistuda ning jääda ühiskonna ülal pidada.

3. Käitiste arvamine haigekassa alla. Teatavasti — nagu ka juba eespool märgitud — on praegu kehtiv nõue, et käitised, millele töölised alluvad haiguskindlustusele ja kus töötab vähimalt viis töövõtjat, peavad kuuluma mõne haigekassa alla, kuna neid käitisi, kus töötab alla viie töölise, võib kindlustusamet arvata haigekassa alla. Tegelikult teostab allaarvamise nii esimesel kui ka teisel juhul kindlustusamet ja loomulikult kindlustusameti koosoleku päevast arvates, kui käitis ise oma töölisi pole haigekassa nõusolekul juba enne registreerinud haigekassas. Viimane, s. t. vabatahtlik töölise registreerimine haigekassas enne kindlustusameti otsust, toimub aga üsna harva, sest esiteks on tööandja majanduslikult huvitatud, et ta käitis ei kuuluks haigekassa alla ja tal ei tuleks maksa haiguskindlustusmaksu, ning teiseks ei võta mõned haigekassad ka alla viie töölisega töötavaid käitisi enne kindlustusameti otsust vabatahtlikult vastu. Kindlustusameti koosolekuid ei peeta aga mitte väga sageli, vaid tavaliselt paari või isegi mitme kuu tagant. Nii töötavad tavaliselt eriti väiksemad käitised hulk aega, vahel isegi mitu kuud, kuna nad kord haigekassa alla arvatakse. Selle tõttu juhtub — eriti hooajaliste tööde juures — sageli, et käitises on allaarvamise ajal juba töö lõppemas või isegi lõppenud. Ei ole näiteks sugugi haruldased juhtumid, et elumaja ehitustööd arvatakse haigekassa alla alles siis, kui majal on juba sarikad peal ja ukсед-aknad ees. Sellane allaarvamiskord ei ole igatahes loomulik ja tekitab tegelikult elus üsna palju arusaamatusi. Kui meil on omaks võetud põhimõte, et kõik töönduslikud käitised, mis oma töö iseloomult vastavad TTS § 257 loetelule, peavad töölise arvust hoolimata kuuluma haigekassade alla, siis peab olema ka loodud võimalus selle nõude täieliseks ja järjekindlaks elluviimiseks.

Nagu aga juba nägime, praegune kord käitiste haigekassade alla arvamisel otse takistab seda, et kõik haiguskindlustusele alluvad käitised saaksid kohe ja kiiresti haigekassade alla arvatud. Sellane allaarvamiskord oli mõistetav end. Vene TTS-i kehtimahakkamise ajal, mil sellele allusid ainult suuremad ettevõtted vähimalt 20 või 30 töölisele, mitte aga enam praegu, mil haiguskindlustusele alluvad tegelikult isegi ühe töölisega töötavad käsitöökodjad ja kõik väiksemad ehitus- ning remonttööd. Sellepärast paistab küll hädavajalisena, et TTS selles osas tuleks kõige kiiremas korras muuta, isegi veel enne uut haiguskindlustuse seadust.

Kõige lihtsam viis eelmärgitud seadustehnilistest puudustest ülesaamiseks TTS konstruktsiooni piirides oleks käitiste allaarvamise õiguse andmine tööinspektorile umbes seesugusel, nagu see on kehtiv samade käitiste tööõnnetuste kindlustusühingute alla arvamisel TTS IV j. IV ptk. alusel. See nõuaks ainult paari paragraafi muutmist, kuid sellega oleks ära hoitud ebaloomulik olukord, et mõned hooajalised käitised saadakse arvata haigekassa alla alles siis, kui nende töö on juba lõppemas. Sellase lihtsustatud korra juures saab tööinspektor haigekassa alla arvata kõik TTS § 257 nõuetele vastavad käitised kohe, kui ta on saanud nende kohta vastavad teated. Edasikaebeinstantsiks jääks niikuinii kindlustusamet (ja edasi Kindlustusnõukogu ja Riigikohus), kes saaks kontrollida ja tühistada tööinspektori ebaõigeid allaarvamisi, nagu see on ka kindlustusühingute allaarvimise juures.

II. Õnnetuskindlustus.

1. Õnnetuskindlustuse areng. Esimene tööõnnetuste vastu kindlustamise seadus anti Venes 1903. a., missuguse seaduse alusel tööõnnetuste puhul mäenduses ja töõnduses kindlustussammete andmise kohustus lasus tööandjal. Kuna aga ettevõtete maksujõuetuks jäämise, likvideerimise ja üleandmise puhul vigastada saanud töölistel ja nende perekonnaliikmeil oli alati suuri raskusi abiraha või pensioni kättesaamisel, siis anti 1912. a. uus seadus, mille alusel töõnduse, kaevanduse, raudtee, sisevete transpordi ja trammi ettevõtted, kus töötas alaliselt vähimalt 20 töõlist ja olid olemas aurukatlad ning mehaaniliselt käivitatavad masinad või nende puudumisel vähimalt 30 töõlist, pidid oma töõlised kindlustama töõõnnetuste kindlustusühingutes, kuid Kindlustusnõukogul oli õigus arvata kindlustusühingute alla ka väiksemaid ettevõtteid. 1903. a. antud seadus jäi kehtima väiksemate ettevõtete (alla 20 või 30 töõlise) kohta. 1913. a. kodifitseeriti mõlemad seadused koos teiste töõkaitse ja sotsiaalkindlustuse seadustega töõstusliku töõ seadusesse (VSK XI kõide 2. jagu), kus 1912. a. seadus moodustas IV jaotuse IV peatüki ja 1903. a. seadus IV jaotuse VII peatüki. Seesugusel kujul püsis õnnetuskindlustus väiksemate muudatustega kuni Eesti iseseisvumiseni. 1921. a. arvati põllutöõliste töõajaja ja palgaolude korraldamise seadusega (§ 9) ka põllutöõlised TTS IV j. VII ptk. (st. 1903. a. seaduse) alla. 1923. a. laiendati sundkindlustuse ulatust, arvates TTS IV j. IV ptk. (st. 1912. a. seaduse) alla ettevõtted, kus töötas alaliselt vähimalt viis töõlist, kusjuures Kindlustusnõukogul jäi püsima õigus arvata kindlustusühingute alla ka väiksemaid ettevõtteid.

Samuti laiendati ka töõnduse mõistet. 1934. a. laiendati veelgi TTS IV j. IV ptk. ulatust, arvates selle alla merelaevad, -praamid ja lodjad (välja arvatud ainult pisilaevad-paadid). Veelgi laiendati TTS IV j. IV ptk. ulatust 1936. a., mil selle alla arvati inimeste ja asjade vedu jõuvankritega maanteedel, alates juba ühest palgalisest töõvõtjast. Samal aastal kaotas aga TTS IV j. VII ptk. kehtivuse põllutöõliste suhtes, sest viimaste kohta pandi kehtima põllutöõliste töõajaja ja palgaolude korraldamise seadus. Viimane töõõnnetuste vastu kindlustamise seaduste, nii TTS IV j. IV kui ka VII peatüki, ulatuse laiendamine toimus 1937. a., mil termin „ettevõtte“ asendati „käitise“ga, millega õnnetuskindlustusele allutati ka ilma kasusaamise sihita majanduslikul teel teostatavad töõd, kui need töõd oma iseloomult vastavad TTS § 372 (IV ptk.) või § 541 (VII ptk.) määratlusile.

2. Õnnetuskindlustuse ulatus.

TTS § 372 alusel alluvad praegu sundõnnetuskindlustusele kaevanduslikud, töõõnduslikud (kitsamas mõttes), ehituslikud ja veõnduslikud käitised, kus alaliselt töõtab vähimalt viis töõlist, ning inimeste ja asjade vedu jõuvankritega maanteedel, kui seal töõtab vähimalt üks töõline, kusjuures Kindlustusnõukogul on õigus kindlustusühingute alla arvata ka vähema kui § 372 tähendatud töõliste arvuga töõtavaid käitisi (TTS § 372). Kindlustusnõukogu 19. juuni 1935. a. üldkoõsoleku otsuse kohaselt teostab Kindlustusnõukogu töõinspektorite ettepanekul seda õigust aga ainult nende väikekäitiste suhtes, kus kasutatakse jõuallikana aurukatlad, gaasi, elektrit, vett, tuult või loomajõudu, mitte aga nende väikekäitiste suhtes, kes mehaanilist jõudu ei tarvita.

Kindlustusnõukogu sama üldkoõsoleku otsuse kohaselt lubatakse ka otseselt töõinspektoritel arvata kindlustusühingute alla neid alla viie töõlilise töõtavaid käitisi, mille valdajad selleks avaldavad kirjaliku soovivaalduse. Järelikult need TTS § 372 loetletud käitised, kus on alla viie töõlise (välja arvatud inimeste ja asjade vedu jõuvankritega maanteedel) ning kus ei tarvitata käivitamiseks mehaanilist jõudu, ei kuulu praegu üldse kindlustamisele õnnetusjuhtumite vastu TTS IV j. IV ptk. alusel kindlustusühingute kaudu, välja arvatud ainult need juhud, kui käitiste valdajad vabatahtlikult soovivad oma töõlisi lasta kindlustada. Nendes väikekäitistes töõtajate suhtes tuleb töõõnnetusjuhtumite puhul järelikult kohaldamisele ainult TTS IV j. VII ptk., mille alusel arstiabi, abiraha ja pensioni maksmise kohustus lasub tööandjal.

Nagu tegeliku elu kogemused näitavad, ei ole seesugune olukord päris loomulik, olles kahjulik nii nende pisikäitiste valdajatele kui ka töõlistele. Kui seesuguses väikekäitises juhtub töõõnnetus, siis TTS IV j. VII ptk. alusel on tööandja kohustatud andma kannatanule arstiabi, töõõvõimetuse ajal abiraha ja jäävalt töõõvõimetuks jäämisele pensioni, missugune kohustus võib pisikäitiste valdajad viia majanduslikesse raskusis, ja isegi pankrotti, eriti sel juhul, kui kannatanule või ta surma puhul järelejäänutele tuleb maksa pensioni. Seesuguse riisiko vältimiseks on viimasel ajal ka rida pisikäitiste valdajaid lasknud vabatahtlikult oma töõlised kindlustada kindlustusühinguis. Eriti võib seda märkida väiksemate ehitus- ja remonttöõde suhtes, kus muide juhtub ka suhteliselt palju töõ-

õnnetusi. Suurem osa jätab aga vabatahtliku kindlustamisvõimaluse kasutamata, muidugi lootes, et õnnetusi ei juhtu.

1936. aastani kuulusid TTS IV j. VII pkt. alla teatavasti ka põllutöölised, kuid siis pandi viimaste suhtes kehtima põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus. Sealjuures oli viimatinimetatud seaduse andmise tähtsaimaks motiiviks just asjaolu, et senise korra tõttu olid esiteks paljud talud sattunud pensionide maksmise tõttu raskustesse ja teiseks olid paljud vigastada saanud põllutöölised peremehe maksuvõimetuse tõttu jäänud ilma õigustatud abirahast ning pensionist, rääkimata veel sellest, et TTS IV j. VII pkt. alusel tuli suuremal osal juhtumil pensioni taotleda ikka kohtu teel, milleks aga kannatanul sageli puudusid võimalused.

Kui 1936. a. leiti põllutöölise suhtes olevat otstarbekohasem TTS IV j. VII pkt. kaotamine, siis samasugustel motiividel on see vajaline ka väiketöenduslike käitiste töölise suhtes. Viimaste allutamine TTS IV j. IV pkt. eeskirjadele, s. t. sundõnnetuskindlustusele, on veel palju lihtsam, sest see ei nõua riigilt mingisuguseid väljaminekuid, nagu seda nõudis põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus, vaid ainult paari paragraafi muutmist. Ja väikese kindlustusasu maksmine kindlustusühingule ei tee raskusi ühelegi väiketööstuse või käsitöökoja valdajale. Sellega oleksid aga tööandjad vabad õnnetusriisiko kartusest ja töölisele oleks tööõnnetuste puhul kindlustatud ning lihtsustatud kindlustussammete saamine.

Muide ei tarvitse eeltähendatud muudatuse läbiviimisel veel kaotada TTS IV j. VII pkt. kehtivust, vaid see jääks maksuma nende käitiste suhtes, missuguste kohta puuduvad tööinspektoril andmed, s. t. misuguste käitiste valdajad sihlikult või teadmatusel ei esita tööinspektorile nõutavaid teateid oma käitiste kohta, nii et tööinspektor nende käitisi ei ole saanud arvata kindlustusühingute alla. Vastasel korral, s. t. kui TTS IV j. VII pkt. kaotaks kehtivuse, jääksid viimatinimetatud käitiste töölised üldse tööõnnetuste vastu kindlustamata.

3. Väikekäitiste arvamine kindlustusühingute alla. Nagu juba eespool märgitud, teostab praegu Kindlustusnõukogu tööinspektorite ettepanekul nende alla viie töölisega töötavate väikekäitiste (välja arvatud autotransport) arvamist kindlustusühingute alla, kus kasutatakse käivitamiseks mehaanilist jõudu. Kuna aga Kindlustusnõukogu vastavaid koosolekuid peetakse harva, 1–2 korda aastas, siis viibib ka seesuguste käitiste allaarvamine sageli isegi aasta ja rohkem, seda enam, et tööinspektoridki esitavad neid Kindlustusnõukogule allarvamiseks sageli ainult kord aastas. Seesugune olukord ei ole igatahes loomulik. Kui on õigeks tunnistatud põhimõte, et mehaanilisel jõul käivitatavad käitised kuuluvad tööõnnetuste vastu kindlustamisele ka siis, kui

neis töötab alla viie töölise, siis peab loodama ka võimalus, et seda nõuet saab kohe ja järjekindlalt teostada.

Kõige lihtsam ja TTS-i süsteemile vastavam oleks, kui seesuguste käitiste allaarvamise õigus antaks tööinspektoritele, kesjuures kindlustusametid ja Kindlustusnõukogu oleksid edasikaabeinstantsideks. Kui aga üldiselt laiendatakse sundõnnetuskindlustuse ulatust — mille vajadust juba eespool puudutasime —, siis langeb see küsimus iseendast ära.

III. Aianduskäitiste töövõtjate sotsiaalkindlustus.

Meil töötab eriti linnade piirides suur hulk ärilisel alusel olevaid aianduskäitisi, neist mõned suvel isegi mitmekümne töölisega. Nende aiaärde töölised on aga seni välja jäänud sotsiaalkindlustuse alt, ja nähtavasti just sel põhjusel, et need aiandused oma olemuselt asuvad teatud määral põllumajanduse ja tööduse vahepeal, olles oma töö iseloomult lähemal põllumajandusele ja majanduslikult olukorralt sarnledes enam töödusele. Nii ei allu nende aianduskäitiste töölised ei haigus- ega õnnetuskindlustusele. Seesugune olukord ei ole loomulik ja nõuab kiiresti muutmist, eriti õnnetuskindlustuse osas. Kuuluvad ju praegu kindlustamisele õnnetusjuhtumite vastu nii tööstus- (TTS IV j. IV ja VII pkt.) kui ka põllutöölised (põllutöölise õnnetusjuhtumite vastu kindlustamise seadus). Miks aianduskäitiste töölised, kelledega suvel sageli juhtub väksemaid õnnetusi, on jäänud välja õnnetuskindlustuse alt, sel ei näi olevat mingit arusaadavat põhjust. Ja kuna need aiandused oma majanduslikult iseloomult ning töölise palkamise tingimuste suhtes (nad alluvad mitte põllutöölise seadusele, vaid töölise töölepingu seadusele) sarnlevad töödusele, siis oleks päris loomulik, et nad allutataks ka haiguskindlustusele (TTS IV j. III pkt.), seda enam, et neis hooajati töötavad töölised valdavas enamuses on linnades asuvad lihttöölised, kes aiatöö vaheaegadel töötavad teistes käitistes, kus nad kuuluvad haigekassa alla. Seepärast juba haigekassade huvides — nagu seda märkisime veonduskäitiste puhul — tuleksid ärilisel alusel töötavad aianduskäitised allutada haiguskindlustusele.

+

Kuigi meil on praegu väljatöötamisel uus haiguskindlustuse seadus, siis see ei kaota veel vajadust ülalmärgitud muudatuste kiireks teostamiseks, sest esiteks ei ole ette näha, et uus haiguskindlustuse seadus juba lähemal ajal saaks kehtima hakata, ja teiseks oleksid need tegeliku elu nõuete dikteeritud hädavajalised muudatused just otstarbekohaseks eelsammuks üldisele haiguskindlustuse laiendamisele. Mis aga puutub käesolevas kirjutuses märgitud puuduste õnnetuskindlustuse alal, siis selles suhtes TTS-i eeskirjade kiire muutmise vajadus on vaieldamatu, sest sel alal pole lähemal ajal loota mingit üldist reformi.

Töölise lasteabiraha küsimus

ANTROPOS

Uue Vabariigi Valitsuse töökavas on muu seas ette nähtud: „Sotsiaalalal jätkata... lasterikaste perekondade eest hoolitsemist

koostöös seltskondlike organisatsioonidega.“ Kuidas seda just kavatakse teostada ja kas sel alal on valitsusel ka mõnesuguseid uusi al-

gatusi, eriti lasterikaste töölisperekondade eest hoolitsemise suhtes, selle kohta pole lähemaid teateid. Tahaksin aga loota, et sei alal ei piirduks ainult seltskondliku, kogukondliku ja riikliku hoolekandega, vaid et valitsus püüaks leida ka võimalusi lastega töölisperekondade abistamiseks sotsiaalkindlustuse teel. Muuseas 1936.—1937. aastail see küsimus oli ka juba korduvalt valitsuses ja Sotsiaalministeeriumis kaalumisel, ja just viimaselt seisukohalt. Valitsusliikmete selleaegsetest avalikest sõnavõttudest võis järeldada, et oli kavatsus üsna kiires korras maksma panna Tööstusettevõteteis töötavate tööliste ja teenijate lasteabiraha seadus, mis oleks selle küsimuse tööstustöölise suhtes otstarbekalt ja lõplikult lahendanud sotsiaalkindlustuse põhimõttel nn. kompensatsioonikassade süsteemi alusel. Millegi pärast sel ajal Sotsiaalministeeriumis väljatöötatud otstarbekas seaduseelnõu jäi aga maksma panemata. Kuna tööliste lasteabiraha küsimus on meie suhteliselt madalate palkade juures riiklikult seisukohalt hädavajalist lahendust nõudev, et võimaldada rahva järeikasvu, siis ei võiks kord algatatud lahendusviisi jätta unustusse. Sellepärast pole ka ülearune alamal lühidalt vaadelda neid põhimõtteid, millede alusel see seaduseelnõu oli koostatud.

Tööstusettevõteteis töötavate tööliste ja teenijate lasteabiraha seaduse eelnõu kohaselt oleks sellele seadusele esialgu allunud ainult suur tööstus (st. kus töötajate koguarv on üle 50 või mehaanilisel jõul käivitatavate masinate olemasolul üle 30), kuid Vabariigi Valitsusel oleks sotsiaal- ja majandusministri ettepanekul õigus seadust laiendada ka teistele tööstusettevõtetele. Lasteabiraha maksamiseks oleks loodud üleriiklik iuriidilise isiku õigustega lasteabirahakassa, mille nõukogu oleks koosnenud tööandjate, tööliste Sotsiaal- ja Majandusministeeriumi esindajast ning kolmeliikmeline juhatus oleks valitud nõukogu poolt. Sellesse kassasse oleksid kõik seadusele alluvad tööstusettevõtted maksnud makse vastavalt nende teenistuses olevate tööliste ja teenijate arvule, hoolimata sellest, kas töölistel ja teenijatel üldse on lapsi või ei. Maksu suuruse oleks iga aasta kohta kindlaks määranud Vabariigi Valitsus majandusministri ettepanekul. Lasteabiraha kassa oleks maksnud kõigile kassa alla kuuluvates tööstusettevõtetes töötavatele töölistele ja teenijatele abiraha nende ülalpidamisel olevatelt seaduslikelt, adopteeritud, legitimeeritud ja teise abikaasa eelmisest abielust sündinud lastelt kuni nende 18-a. saamiseni. Laste töövõimetuse puhul oleks abiraha maksetud nende vanusest hoolimata, kusjuures aga töövõime kaotus oleks pidanud olema vähimalt 75%. Lasteabiraha saamise õigus oleks eelnõu järgi olnud päeva-, tunni- või tükitöölistel alates neljandast töötamiskuust, kuupalgalistel aga alates tööle võtmise päevast. Abiraha normid oleksid eelnõu järgi olnud järgmised: a) palgasaajale, kes töötab kuutasu alusel, abiraha kuus esimeselt abiraha alla kuuluvalt lapselt kr. 3.75, teiselt kr. 5.—, kolmandalt kr. 7.50, neljandalt ja igalt järgmiselt

kr. 10.—; b) palgasaajale, kes töötab päeva-, tunni- või tükitöö alusel, abiraha päevas esimeselt abiraha alla kuuluvalt lapselt 15 senti, teiselt 20 s., kolmandalt 30 s., neljandalt ja igalt järgnevalt 40 senti. Sealjuures esimese viie aasta jooksul majandusminister oleks võinud neid norme vähendada kuni 25%. Kuid abirahakassa oleks võinud majandusministri poolt kinnitatud eelarve järgi maksa abiraha ka suuremate normide järgi kui eelarves ette nähtud. Kassa oleks võinud toetada tööstuslikes ettevõtetes töötavaid lasterikkaid töölisi ja teenijaid ka muul viisil ning üldse kaasa aidata nende heaolu tõstmisele.

1937. a. algul, mil eeltähendatud seaduseelnõu välja töötati, oli meil 334 suur tööstust üle 43.000 töölisega. Arvates siia juure veel perekonnaliikmed, oleksid sellele seadusele allunud vähimalt 150.000 töölist ja teenijat, seega umbes 12% rahvastiku üldarvust.

Ainult sel viisil, nagu see oli ette nähtud Tööstusettevõteteis töötavate tööliste ja teenijate lasteabiraha seaduse eelnõus, saaks lasterikaste töölisperekondade abistamise küsimuse lahendada vastavalt meieaegsetele sotsiaalpoliitilistele põhimõtetele. Hoolekandeteel seda küsimust vajalises ulatuses ja lõplikult lahendada ei saa, hoolekandele ja jääb ikka ainult hädaabinõuks. Meie ajal on kogu tsiviliseeritud maailmas sotsiaalkindlustus asendamas hoolekannet, kus see vähegi on võimalik. Paratamatult tuleks ka meie sotsiaalseaduseandlusel pidada silmas seda sihti. Samuti ei saa seda küsimust rahuldavalt lahendada käitiste poolt maksetava lasteabiraha teel, kuigi see on Lääne-Euroopas ja ka mõnedes meie vanemates käitistes näit. Narvas, juba ammu ajast läbi viidud. Nii maksavad mõned meie suurkäitised töölistele vastavalt laste arvule iga kuu teatud kindlat toetust. Kuid neis vabrikuis kurdavad töölisel, et seal ei tahetavat hea meelega tööle võtta lastega töölisi. Nii võib seesugune lasteabiraha maksimise moodus kujuneda töölistele kaheteraga mõõgaks ja tööpuiduse ajal võiksid selle tõttu lasterikkad töölisel sattuda veel hoopis halvemasse olukorda, nagu näitavad vastavad kogemused Lääne-Euroopas ja kitsamas ulatuses ka meil. Seepärast on otstarbekas abistamisviis ainult sotsiaalkindlustuslikul alusel baseeruv kompensatsioonikassade (eelnõus nimetatud lasteabirahakassaks) süsteem, kus tööandja peab maksma kindlustumaksu vastavalt tööliste arvule, hoolimata sellest, kas neil töölistel on lapsi või mitte, nii et tal pole mingit põhjust eelistada lasteta töölisi.

Seesugune lasterikaste töölisperekondade toetamise põhimõte on viimasel ajal rahvusvahelises ulatuses läbi löömas, kusjuures muidugi kompensatsioonikassade konstruktsioon ja abirahaõiguselike tööliste ringi ulatus ning abiraha normid on igal maal erinevad, olenedes natsionaalse tööõiguse seaduseandluse süsteemist ja tööliste elatistasetest. Mõnel maal algab näit. lasteabiraha maksimine mitte esimeselt, vaid teiselt või kolmandalt lapselt. See põhimõte on saanud

alguse vabatahtlikest kompensatsioonikassadest, missuguseid näit. töösturid Belgias ja Prantsusmaal asutasid oma tööliste laste abiraha maksmiseks. Hiljem, näit. Prantsusmaal 1932. a. ja Belgias 1928. a. ning lõplikult 1930. a., need vabatahtlikud kompensatsioonikassad on aga seaduseandlikul teel muudetud sundslikeks.

Tööstusettevõtteis töötavate tööliste ja teenijate lasteabiraha seaduse eelnõu seletuskirjas lausuti ka, et Lääne-Euroopa jt. riikides on tööstusettevõtjad omal initsiatiivil asutanud kompensatsioonikassad, et sel viisil maksa oma teenijaile ja töölisile palgalisa laste kasvatamiseks. Sel on olnud tähelepanväärt mõju emade, imikute ning väikelaste tervisele. Kompensatsioonikassade ümber koonduvad kodanike hulgas on sündimus samaealise muu rahvastikuga võrreldes palju suurem ning neis ringkondades surnultsündinute ja laste suremus osutub üldiselt tunduvalt madalamaks. Eestis töötab suur hulk suurtööstusi aga väliskapitaliga, kusjuures kapitali mahutajad ei ole sugugi huvitatud meie rahva heaolust. Nad pole kaugeltki nõus välismaa eeskujul oma töölistkonna suhtes vabatahtlikult kohustusi kandma. Seepärast peabki meil tegema seadusega kohustuslikuks töölistele ja teenijatele laste abiraha maksmise, mis aitaks kaasa nende perekondade ainelisele kindlustamisele ning oleks üldiselt tarviline meie rahva tervishoiu ning juurekasvu huvides.

Tahaksin aga lõpuks uskuda, et see ei ole päriselt siiski nii, vaid võib-olla olukord on seni nii olnud sel lihtsal põhjusel, et pole olnud vastavat algatust ei töösturkonna seest ega väljastpoolt. Nüüd, mil see küsimus kord juba üles on tõusnud ja paar aastat tagasi kuuldavasti isegi Vabariigi Valitsuses pooldamist leidnud, kuigi veel mitte seaduseandlikul teel reguleeritud, oleks meie suurtöös-

turkonnal õige moment ise asjast kinni võtta ja vabatahtlikult asuda lasteabiraha maksmisele kompensatsioonikassade põhimõtte alusel. Sellega ka meie töösturkond tõestaks huvi oma tööliste sotsiaalolude parandamise vastu. Eriti tahaksin loota asja algatamist neilt tööstureilt, kes seni juba väikesel määral maksavad lasteabiraha oma töölistele. Vabatahtliku lasteabiraha ümberkorraldamine kompensatsioonikassade alusele kaotaks ka need eespool mainitud pahed, mis ilmnevad praeguses olukorras, kus mõned töösturite poolt maksetav lasteabiraha võib kujuneda kriisiaegadel just kahjulikuks lasterikastele töölistele.

Nende ridade kirjutaja on veendumusel, et juhul, kui töösturkond ise seda küsimust vabatahtlikult ei korralda, siis paratamatult tuleb see kord lahendada seaduseandlikul teel. Viimasel juhul tahaksin loota, et ei jäetaks kõrvale 1936.—1937. a. läbi viia kavatsatud põhimõtteid.

Tööliste lasteabiraha küsimus on rahva tuleviku seisukohalt sedavõrd tähtis, et see vajab lahendamist kas ühel või teisel viisil. Eriti peaks see küsimus olema akuutne just nüüd, mil ühelt poolt elukallidus tõuseb kiiremini kui tööliste nominaalpalk ja teiselt poolt ennustatakse tööpuuduse lähenemist. Mitte ainult riigi tuleviku huvides, vaid ka juba eetilistel põhjustel me ei võiks jätta raskustesse lastega töölisteperekondi, ja seda enam, et praegune president on korduvalt oma avalikes sõnavõttudes rõhutanud sündivuse suurendamise vajadust. Selleks on aga vähe suusõnalisest propagandast, vaid sündivuse suurenemiseks tulevad kõigepealt luua soodsad majanduslikud alused. Kui töösturkond siin vabatahtlikult midagi ära ei tee, tuleb paratamatult tööliste lasteabiraha küsimuse lahendamisele asuda seaduseandlikul teel.

Tööõiguse põhimõtteid

I. Rebane

Tööõigus on õigusteaduse haru, mis normib proletariaadi õigusi ja kohustusi. Proletariaat ehk kehvastik moodustub isikuist, kes teevad sõltuvat tööd. Sellasena tööõigus on sõltuvate töövõtjate eriõigus. Eelnevast järeldub selgesti, et tööõiguse esemeks ei ole töö, inimlik töö kui niisugune, nagu sellele võiks osundada tööõiguse nimetus, õigem oleks vahet rääkida töövõtjate või sotsiaalõigusest, vaid tööõiguse esemeks on kehvastiku õigused ja kohustused sõltuvas töösuhtes. Kõiki muid küsimusi, nagu inimlikku tööd kui niisugust, tööandjaid, riigiorganeid jne., vaatleb tööõigus ainult sedavõrd, kui võrd neil küsimusil on kokkupuuteid tööõiguse otsese esemega ja kui võrd see on vajaline kehvastiku õigusliku seisundi määratlemisel sõltuvas töösuhtes.

Seesugune tööõiguse aine on tingitud tööõiguse ajaloolisest kujunemisest, eriti neist sotsiaalseist vahekorrist, mis tõusetasid vajaduse tööõiguse järele.

Kõigil aegadel ja kõigi rahvaste seas on olnud majanduslikud ja ühiskondlikud erinevused. Isikute grupe, kes on ühes ja samas ühiskondlikus asendis, nimetatakse ühiskondlikeks ehk sotsiaalseteks klassideks. Need sotsiaalsed klassid satuvad tihti omavahel vastollu, missugused vastollud arenevad sotsiaalseks võitluseks. Küsimust sellest, kuidas ühiskondlikke vastollusid kõrvaldada või pehmendada, nimetatakse sotsiaalseks probleemiks laiemas mõttes. Kitsamas mõttes sotsiaalseks küsimuseks nimetatakse kaasaegset sotsiaalset probleemi, mis käsitleb sõltuvas töösuhtes elava rahvastiku olundit ja mille lähteks on vastollu vabriku omaniku ja tööstustöölise vahel.

Sotsiaalse probleemi lahendamist taotleatakse mitmel teel. Need taotlused võivad lähtuda kas eraisikuult (heategevus, teadus) või mitmesugustelt ühendistelt (kutseühingud, poliitilised parteid) või lõppeks riigilt. Kõik need taotlused ühendatakse nimetuse all sots-

siaalpoliitika. Moodsa sotsiaalse probleemi lahendamiseks ei olnud suutelised eraisikud ega ole seni kuigi suurel määral olnud suutelised ka mitmesugused ühendised, selle tõttu riik oli paratamatult asetatud sotsiaalpoliitiliste ülesannete ette. Riik samas sotsiaalse probleemi lahendamisele sotsiaal- või tööseaduseandluse kaudu. Et aga moodne sotsiaalne probleem peitub neis ühiskondlikes vastoludes, mis järgnevad sõltuvas töösuhtes oleva kehvastiku asendist, siis ongi kehvastiku õigused ja kohustused sõltuvas töösuhtes kujunenud tööõiguse esemeks, tööõigus aga ise arenenud kehvastiku eriõiguseks.

Igal kultuuriastmel on olnud õiguslikke norme, mis on korraldanud inimlikku tööd. Kui tööõigust vaadelda kui üldse inimliku töö õigust, siis ulatuks tööõiguse ajalugu tagasi kaugetesse aegadele. Kui aga tööõiguse all mõista kehvastiku õigusi ja kohustusi sõltuvas töösuhtes, siis tööõigus kuulub nooremate õigusteaduse harude hulka. Tööõigus viimases mõttes võis tekkida alles erilise, sõltuva palgatööliskonna kujunemise järele, kui tõusetus vajadus normida nende töösuhteid õiguslikult eriliselt.

Ka varemil ajal esineb sagedana nähtus, et ühe klassi liikmed peavad töötama teise klassi liikmeile, n. orjus vana- ja keskajal, kuid sõltuvast palgatöö võtjaskonnast ei saa tollal veel olla juttugi. Need majanduslikud ja ühiskondlikud olud, mis kujundasid sõltuva palgatöö võtjaskonna, mis seisis vastolus ettevõtjaga ja tingis erilise tööõiguse, on pärit 18. sajandist.

Kapitalismi areng seoses tehnika edusamudega viib rea maade kasvavale industrialiseerumisele. Inimese tööjõudu asendab masin, käsitööstust vabrik. Arenev tööjaotus ja kasvav massiline toodang vajab üha enam tööjõudu ja moodsais vabrikuis kujuneb püsiv palgatöövõtjaskond. Käsitöölised, kes seni iseseisvalt töötasid, kaotavad oma sõltumatuse ja astuvad vabriku teenistusse. Kui varem sõltu õpilane lootis saada selliks ja sell meistriks, kes on majanduslikult sõltumatu, — järelikult, kui varemalt sõltuv palgalisus oli vaid üleminekuastmeks sõltumatusele, siis nüüd sõltuv palgalisus on püsiv ja palgatööliskond on määratud üldiselt jääma selleks eluajaks. Arenev kapitalism on muundanud üksikuist tööstusmaist sõltuvaks palgatöö võtjaskonnaks juba rahvastiku enamuse. Sealjuures palgatöölised, seistes sõltuvas töösuhtes, on poliitiliselt vaba, vastupidiselt orjale kesk- ja vanaajal.

Sõltuvate töösuhte olemasolu oleneb kaasaegse kapitalistliku ühiskonna omandi suhteist, töö ja eraomandi suhteist. Eraomandi all tuleb mõista siin eeskätt tootmisvahendeid, esemeid, mille kaudu töötav inimene saab rakendada oma tööjõudu, ja mis on vajalised tööks. Kapitalistlikus ühiskonnas töö ja omandi suhted iseloomustuvad selle läbi, et tootmisvahendid ei kuulu töötavale inimesele, vaid on kapitalisti omad. See asjaolu tingib sõltuva töösuhte tekkimise palgatöö näol.

Omand, produktioonivahendid, tõmbavad ligi tööjõudu. Tööjõudu omajad peavad, et

võida elada, pöörduma omandi poole, mis annab neile töö- ja eluvõimalusi. Muidugi ei ole selleks keegi õiguslikult kohustatud. Õiguslikult on siin tegu vaba leppega, ühiskondlikult aga töövõtjate pöördumine tootmisvahendite omanike poole osutub siiski paratamatuks. Töölepingu vabadus on kõige enam vaid vabadus valida tööandjat.

Kuna töövõtjail ühiskondlikult ja majanduslikult ei ole teist võimalust kui pakkuda oma tööjõud tootmisvahendite omanikule, siis tegelikult omand saavutab käsutamissoiguse tööjõu suhtes; tööjõud ja tööline satuvad sõltuvusse tööandjast. Omand ei anna mitte ainult õigust käsutada esemeid, vaid ka juhtida inimesi. Järelikult kapitalistlikud eraomandi suhted toovad endaga paratamatult kaasa sõltuva töösuhte tekkimise, sõltuva töö põhjuseks on niisiis eraomand.

Töötav inimene ei ole enam oma liigutuste isand, tööriist, tema vahend, vaid tootmisvaend on muundunud ta isandaks. See määrab ta liigutused ja töö kiiruse ning kestvuse. Niiviisi sõltuvad töösuhted ei ole tingitud õiguse normidest, vaid algselt kapitalistlikest tootmissuhteist.

Sõltuva palgatöövõtjaskonna tekkimisega tööstuses tõusetus uus probleem, tööstustöövõtjaskonna elatise kindlustamise küsimus. Tööstuslik suurkäitis purustas endises käsitööstuses valitseva perekondliku sideme. Nüüd tööandja nägi töövõtjas ainult toodangu tegurit, mille kulusid ta püüdis suruda võimalikult alla, pikendades tööpäeva, vähendades palka ja rakendades võimalikult odavat nais- ja lastetööjõudu. Töösuhte sõltuvus sundis töölisi paratamatult olukorraga leppima.

Olukordade sellane kujunemine vastas täieliselt n.-n. „jõudude vabale mängule“, miline põhimõte tollal oli valitsev ja seisis ühiskondlikest suhteist riigi mõjutiste ja vahelesegamiste täielikus kõrvaldamises. Kasvav töövõtjate kurnamine, töövõtjate võimetus endaabiks, jõudude vaba mängu osutumine vabaks kurnamiseks sundis riiki tööseaduslike vahenditega astuma vahele, looma tööõigust.

Algava tööseaduseandluse sihiks oli pirdada sõltuvast töösuhtest järgnevaid pahesid. See sündis eeskätt töökaitse normide püstitamisega tööstustööliste kohta, millised normid olid varustatud sanktsiooniga.

Tööõiguse edasine areng toimub kahes suunas. Ühelt poolt laiendatakse tööõiguslikke norme ka teistele aladele peale töökaitse. Eriti areneb sotsiaalkindlustus. Sotsiaalkindlustus erineb oluliselt hoolekandest, sest osa sotsiaalkindlustuse kulusid tasuvad töövõtjad ise.

Teiselt poolt laieneb isikute ring, kelle suhtes tööõigus kehtib. Tööõigus, olles algselt tööstustööliskonna eriõiguseks, haarab kogu sõltuvas töösuhtes oleva töövõtjaskonna. See areng ei ole veel tänini aga lõpule jõudnud. Üksikud tööõiguslikud normid ei kehti veel praegugi kõigi sõltuvate töövõtjate suhtes.

Kui algselt tööõiguse kujundamine toimus peagu ainult riiklikult, tööseaduseandluse

kaudu, siis erakordselt viljakalt mõjus tööõiguse edasisele arengule töövõtjaskonna omaabi. Üksiku tööliste asemele astub tööandja vastu välja tööliste kollektiiv, kas käitiskollektiiv või kutsekollektiiv (kutseühing) või lõppeks poliitiline organisatsioon. Seaduseandlus, minnes esialgu mööda neist uutest teguritest, on kord-korralt enam sunnitud tunnustama töövõtjaskonna omaabi tööõiguslike normide loomisel.

Teatava piirini seaduseandlikult kitsendatud jõudude vabasse mängu üksiku tööliste asemel tööliste kollektiivi astumine kaasab aja jooksul määratu murrangu tööõiguse juriidilises laadis.

Seni tööõigus oli individualistlik. Tööõiguslikud eeskirjad käsitlesid töövõtjaid individuaalselt, töösuhe oli normitud individuaalselt üksiku töövõtja ja tööandja vahel. See tööõiguse individualistlik joon vastas täieliselt ajajärgu individualistlikule vabameelsusele, jõudude vaba mängu põhimõttele. Sellasena individualistlik tööõigus on vastolus endaga. Tööõigus, tekkides ja lähtudes põhimõttest piirata jõudude vaba mängu, soovides kaitsta tööliklassi ja kandes endas sotsiaalõiguse ilmeid, on tööõigus vaid seda võrd, kuivõrd ta on kollektiivne tööõigus, s. o. õigus, mille esemeks ei ole üksikut iga töövõtja, vaid mis lähtub põhiarusaamast tööõiguse eseme kui tööliste kollektiivi kohta.

Tööõiguse areng individualistlikult kollektiivseks, missugune areng ei ole veel praegugi lõpnud, toob täiel määral nähtavale töö-

õiguse kui eriteaduse. Alles siit peale võime rääkida mootsast tööõigusest, mis on katkestanud viimased sidemed üldise inimliku tööõigusega.

Käsiteldav murrang tööõiguse arengus langeb maailmasõja järelaega. Vapustatud riikide ja maailma juhtimisel rahuliku ellu astuvad otsustavalt esile tööliste kollektiivid. Töölisparteid omandavad poliitilist mõjuvõimu. Kutseühingud asuvad majanduselu korrastama, eriti demobiliseeritute rakendamisel kodanlikku ellu tähtsust evides. Lõppeks töölisnõukogude mõtte levik varjutab täieliselt üksiku tööliste kollektiivi ees. Arusaadavalt ei olnud mõeldav, et töö seaduseandlus jätnuks neid asjaolusid arvestamata ega korraldunuks ümber kollektiivlikult.

Suurimad edusammud viimasel ajal on just sündinud kollektiivse tööõiguse, eriti kutseühingulise tööõiguse, väljarenemises. Kollektiivlepingute õigus, olles mitte ainult vormiliselt tunnustatud, vaid evides ka ulatuslikku praktilist tähendust, on kaasanud asjaolu, et töölikollektiivid on asunud ka sisuliselt töösuhet kujundama, osutades võrdseiks tööandjatega. Tööõiguse edasine areng seisab selle suuna lõpuleviimises. Tööõigus on tõeliselt kujunemas korraeks, mille abil tööliste ühiskondlik olemus pääseb kehtima:

Siin on antud tööõiguse piir, sest tööõigus, olles tingitud kapitalistlikest omandi suhteist, on sõltuva tööõigus. Nende omandi suhete võimaliku muutumisega kujuneb uus tööõigus, mis vastab uutele tootmissuhetele.

Ravi korraldamisest haigekassades

P. Margna

Et teha ravisüsteeme vastuvõetavaks ka kulude piiratavuse seisukohalt, selleks ühendatakse ravisüsteemid mitmesuguste piduritega. Need pidurid võivad mõjutada kas arste või kassaosalisi. Üheks piduriks on arstidele tasu maksmise viis.

Arstidele tasu maksmine võib olla:

1) kas kindla ajapalgana, näit. töötunni tasu, kuutasu;

2) visiitide arvu järgi;

3) pausaalsummana, mis omakorda võib olla kas

a) ettemääratud osa kassale laekuvaist liikmemaksudest;

b) ettemääratud tasu iga haigusjuhu pealt;

c) ettemääratud tasu kindlustatute arvu järgi.

Meie haigekassades on kasutamisel ajapalgana ning visiitide tasu süsteemid ja on olnud kasutamisel pausaalsüsteemide tasumine laekunud liikmemaksu alusel. Haigekassa ei saa oma sissetulekuid suurendada, nagu saab seda äriüks, kui ta omaga välja ei tule. Haigekassal on vaja ette teada, kuipalju ta võib millekski kulutada. Seepärast on talle kõige vastuvõetavamad need tasumaksimise süsteemid, mis seda võimaldavad. Sellasena on haigekassade seisukohalt kõige sobivamad ajapalgana, laekuvate liikmemaksude ja kindlustatute arvu järgi tasumised. Need tasumaksimise moodused aitavad ühtlasi ka, üks suuremal, teine vähemal

määral, pidurdada n.-n. „ülearstist“ ja on ka selle poolest haigekassade seisukohalt lähtudes vastuvõetavamad. Tasu maksmine haigusjuhtude arvu järgi võib ka mõningaks ülearstistamise piduriks olla. Ülearstistamise all mõtlen siin ravimist erilise vajaduseta, asjata tööst vabastamist, hoolimatust ravimite väljakirjutamisel ja üldse ravi, mis ületab normaalse objektiivse vajaduse piiri. Arstid omalt poolt eelistavad saada tasu visiitide arvu järgi, põhjendades, et tasu peab vastama töö rohkusele, et arsti sidusus haigekassaga jääb selle juures kõige nõrgemaks ja see jätab arstile võimaluse hoolitseda vaid põhjaliku ravimise eest.

Haigekassade seisukohalt on aga piiramata arsti valik seoses visiitide arvu järgi tasumisega kõige vastuvõetamatu. Nagu eespool tähendasin, võib see möödapaäsmatult haigekassade summade lubamata pillamiseni. Et seda ära hoida, selleks soovitatakse arstide poolt asetada pidur mitte arstidele, vaid kassaosalistele.

Piduriks kassaosaliste poolt oleks juuremaks ravile. Et olla tõhusaks piduriks, peab juuremaks olema oma suuruselt tunduv ja eranditult üldine. Kõrgema elustandardiga maades võib see maks olla tunduv. Maades, kus kassaosaliste sissetulekud on väikesed ja neil harilikult tagavarad hoiuste näol puuduvad, tooks tunduvam juuremaks enesega paljugi kordi kaasa ravist loobumise neilgi juhtudel, kus see oleks hädasti vajalik. Arsti pii-

ramata vaba valik ja tasumine visiitide arvu järgi kassaosaliste juuremaksu piduriga on kasutamisel Prantsusmaal. Haigekassade poolt on seal kehtima pandud normid, millede järgi nad tasuvad ravi eest. Nendest kassa poolt kehtimapanud tariifidest tasuvad ravitavad ise 20%. Kuid need tariifid ei ole kohuslikud arstidele, kes võtavad tasu oma vaba äranägemise järgi. Vahed kassa tariifi ja tegelikult makstava honorari vahel on küllalt tunduval. Nii tuleb kassaosalistel enestel tasuda tublisti üle 20%. See on samasugune süsteem nagu kehtib meil praegu riigiteenijate kohta. Ravimite nimekiri sisaldab Prantsusmaal üle 10.000 nimetuse. Umbes 6000 ravimi hinnast tasub kassa 80—60%, umbes 3500 ravimi hinnast 40% ja ülejäänute hinnast 10%. Ka on kallimate retseptide pealt suurem juuremaks. Arusaadav, et sarnase süsteemi juures pidurdub ravi tarvitamine, kuid vaesemates kihtides kannatab möödapääsmatult tervishoid, eriti tugevasti kehvemates maades, nagu oleme seda meie. Ja just nende kihtide juures on esijoones vaja sotsiaalkindlustuse abistavat kätt.

Kassaosaliste eneste juuremaksu moodust kasutatakse pidurina väga paljudes maades kõikide teistegi ravi korraldamise süsteemide juures, kuid igal pool tunduvalt mõdukamalt kui Prantsusmaal. Teistes maades on juuremaksu normid kaugelt vähemad ja tehakse erandeid kas haiguse liikide, selle kestuse või mõnel juhul ka varandusliku olukorra järgi. Sääraselt pehmendatud kujul on ta vastuvõetav ja aitab ära hoida, et haigekassat ei pumbata kergemeelselt, nagu nii mõnedki, õnneks küll üksikud, seda praegu teevad. Haigekassade olukorra tervendamiseks on väikese kassaosaliste eneste juuremaksu pehmendatud kujul sisseviimine meilgi täiesti vajalik.

Sellest selgub, et meil ei ole teostatav säärane ravi korraldamise süsteem, kus ülearstimisest ja sellega haigekassade summade pillamisest ärahoidmiseks pidurid oleksid asetatud vaid kassaosalistele. Nii suure juuremaksu kassaosalistele panemine, et see mõjaks täielise pidurina, tähendaks meie oludes seda, et paljudki hädavajalised juhud jäävad ravimata. Peame jääma süsteemide juure, kus pidurdamisest oleksid huvitatud nii arstid kui ka kassaosalised. Piiramata vaba arsti valik on küll ideaaliks, kuid meil veel teostamata. Kergemini on see teostatav neil tulevikuaegadel, kui oleme saanud niivõrd jõukaks, et kassaosalistele suurema juuremaksu pealepanemine ei vii ravimisest loobumiseni.

Meil on näidatud sellele, et Saksamaal on arsti vaba valik. Tõsi, seal on kassaosalistel väikese juuremaksu eest vaba valik ainult nende arstide seast, kes isiklikult on võetud vastu kassaarstiks ja kuuluvad sellega erilise kassaarstide ühingu liikmeks. Niisiis arsti piiratud vaba valik. Kassaarstiks saamiseks on seal vajaline sellekohane eelpraksis. Kassaarstid on kohustatud ravi andma ainult oma rajooni kassaosalistele. Kassaosalistel on küll teatav valiku vabadus, aga seda rohkem on seal arstid oma tegevuses ohjeldatud. Esmalt sellega, et nad saavad tasu protsendi järgi kassa liikmemaksu sissetulekust. See kõikus möödunud aastani 22% ümber, mille eest tuleb arstida kassaosalisi ja perekonnaliikmeid koos eriravi võimaldamisega. Käesoleval aastal osalt reguleeriti, kuid mitte suurendamise suunas. Selle protsendi suuruse kohta on lõppsõna ütelda riigi hindade-

komissaril. See tasu makstakse kassaarstide ühingu, kelle eesotsas on mitte valitud, vaid valituse poolt nimetatud esimees. Enne võetakse maha üldsummast lisatasud perekonnalistele, kellel on üle 2 lapse, ja arstidele, kes on halvemates olukordades, ning ülejäägi jagab kassaarstide ühingu visiitide arvu ja spetsialiteedi kohaselt. On määratud keskmised rahalised normid, milliseid ei või ületada arst ravimite kirjutamisel, samuti protsent, millist ei või ületada arsti poolt haiglasse saadetavate arv. Normidest mitte kinnipidajalt nõutakse ülekulud sisse. Hiljuti leidis korraldus ühe ringkonna kohta, et kui jatkub endiselt arstide poolt ebaõige rasedate sünnitusaja ette määramine, siis ollakse sunnitud selle tagajärjel haigekassade rohkemkulutused sisse nõudma arstidelt. Kassaarstide ühingu peab ise oma liikmete-arstide tegevuse kontrolli. Kuna see teostatakse mitte valitud, vaid nimetatud arstide poolt, siis on sellel kontrollil ka tagajärgi. Kuid et sellest oli vähe, siis loodi 1937. a. invaliidsuskindlustuse asutuste juure, kes on ka haiguskindlustuse üldkorraldajateks üldtähtsates küsimustes, ametlikkude usaldusarstide võrk, kes kontrollib kassaarstide ravialast tegevust — kontrollib tööst vabastamisi, haiglasse kirjutamisi, retseptide kirjutamist ja üldse ravimist. Usaldusarstide tegevuse kohta räägib kõige selgemat keelt see, et statistilistel andmetel on juhuseid, kus usaldusarstid on leidnud 1937. a. teisel poolel kontrollitud haigete hulgas kuni 57% kassaarstide poolt asjata vabastamisi ja haiglasse saatmisi. See näitab, et ka kassaosaliste väikese juuremaksuga paušaalsummana honorari tasumine ja arsti osaliselt piiratud vaba vlaik ei takista ülearvimist või kassa summade asjatult kulutamist ja ei kindlusta, et piirdatakse normaalsete vajadustega. Kuigi ravi korraldamisega tegeleb kassaarstide ühingu ning invaliidsuskindlustuse asutus ja haigekassale on jäänud vaid kassa huvide paberlik kontroll või tegeliku kontrolli nõudmine ja raha maksimine, siiski on vaidlusi haigekassa ja nende asutuste vahel ravi alal küllaldaselt. Arstide tegevuse piiramine mitmesuguste normide ja tõhisa mitmekordse kontrolliga viib ju ikka selleni, et on küll teatav vabadus arstide valikul, kuid kassaosaliste ravi on kindlasti piiratud.

Eespool juba vaatlesime Prantsusmaa arsti vaba valikut. Olgu tähendatud, et ka Prantsusmaal, kuigi kassaosaliste eneste juuremaksud on tunduval, tegelevad erilised arstid-kontrolörid kahelt poolt — haigekassade poolt palgatud ja arstide ühingu omad.

Inglismaal, nagu juba tähendasin, on koduarstisüsteem, ja iga arst, kes vastab üllesaatud nõuetele, võib kassaosaliste ravimisest osa võtta teatamisega sellest ravi korraldavale komiteele. Nimelt on seal ravi korraldajaks eriliselt selleks loodud territoriaalsed komiteed sellepärast, et kujunenud korra järgi võib iga kassaosaline jääda terveks eluajaks ühe ja sama kassa liikmeks, hoolimata sellest, kus ta töötab või elab, ja sellega siis ei ole kassadel võimalik ise korraldada ravi kaugel elavaile liikmeile. Võiksime küsida, kuidas siin on kaitsitud ravi korraldava komitee ja kassa huvid? Üheks kaitseks on asjaolu, et ravi saamine on piiratud. Nimelt ei anta eriravi ega haiglaravi. Teiseks tähtsaks asjaoluks on, et puudub arstide seas üleproduktioon ja võistlus, kuna maksab kord, et arsti amet on kindel eesõigus, mille ta annab oma järglastele edasi. Iga arsti

poolt ravimite kokkuhoidlikult väljakirjutamise üle peetakse järelkontrolli.

Peatusin nende näidete juures selleks, et ära näidata, missuguseid tõiseid raskusi oleks meil ees, kui sisse seada arsti piiramata vaba valik, ja et see meie oludes ei ole praegu teostatav. See süsteem oleks arstide kutse seisukohalt lähtudes küll kõige vastuvõetavam ja ka kindlustatute poolt tervitatud. Kuid ta on, vähemalt meie praegustes oludes, üldsisüsteemina teostamata. See on õieti nii ütelda ideaalsüsteem, mille reaalelu rakendamisel tema tegelik nägu muutub. Meil tuleb jääda piiratud süsteemide juure vastavalt olukorrale, kus on küllaldased pidurid kassaosaliste kui ka arstide poolel.

Osal meie haigekassadest on kokkulepped kohalikkude arstide ühingutega, kusjuures lepinguarstideks on kõik ühingu liikmed. See süsteem on kõige lähedasem arsti piiramata vaba valiku süsteemile. Kokkulepetes on küll ette nähtud harilikult ühingute kontroll oma liikmete tegevuse üle. Tegelikult see kontroll ja ühingute mõju oma liikmetele puudub täiesti. Minu arvates peaks see ravigorraldamise süsteem olema üks vastuvõetavamaid nii arstidele kui ka kindlustatuile, eriti kui rakendada sinna kõrvale veel mõned kallimaid sisse-seadeid nõudvad ambulatooriumid ja laboratooriumid. Kuid ühingute võimetuse tõttu oma liikmeid vaos hoida on see süsteem meil lagunemas. Nii lõpetas möödunud aastal selle Viljandi, löid jalad kõikuma tänava aasta Tartus ja Paide hädaldab ka juba paar aastat, et lepinguosalised ühingu ei astu mingisuguseid samme mõnede oma liikmete korrale kutsumiseks. Naaberriigis Lätis kehtis see süsteem üldsisüsteemina, kuid aastat kolm tagasi lõpetati see ja mindi individuaal-lepingutele ja ambulatooriumidele põhjusel, et ühingu ei olnud suutelised omi liikmeid korrale kutsuma. Arvan, et haigekassadel ei maksaks rutata sellelt süsteemilt ambulatoorse süsteemi peale üleminekuga. On hädasti vajalik, et arstide organisatsioonid leiaksid mõjuvaid abinõusid ja mooduseid, kuidas seda süsteemi muuta distsiplineerituks ja haiguskindlustusele vastuvõetavaks. Sellest võidakse kahtlemata mõlemad pooled, tõmmataks laiemad arstide ringkonnad kindlustatute ravimisele, haigekassadel avaneks võimalus tõsta arstide honorari seal, kus see on madal, ja kindlustatuil oleks laiem arstide valik. Tartus praegu arstidele maksetav honorar on ju arsti elukutse kohta madal, kuid sedagi pole haigekassal kustki võtta. On rõõmustav, et Tartu arstikond aru saab haigekassa seisukorrast. Seda olukorda on võimalik parandada, kui ka arstikond ise oma organiseeriva ja korraldava käe aktiivselt külge paneb. Senini ei ole seda haigekassa liikmetele ravi korraldavad arstide ühingu kas mitte sugugi teinud või teinud tähtsusetu määral. Võimalusi selleks võib leida mitmesuguseid. Vajalikeks lähtekohaks on selle juures statistilised vaatlused. Üks haigekassadest, kellel on ravileping arstide ühinguga, andis mulle möödunud aastal kasutamiseks ülivaate, kus oli ära märgitud iga arsti kohta keskmine ühe haige peale tulev tööl vabastamise kestus, visiitide arv, retseptide hind ja muud andmed. Oli näha, et ühe ja sama ala arstide juures esines hüppelisi lahkuminekuid ravikalliduses. Selgus, et haigekassa on palunud ühingu juhatust mitmel korral selgitada selle põhjusi, kuid tagajärjeta.

Mõned haigekassad on olnud arvamisel, et parandust aitab tuua asjaolu, kui arstide ühinguga lepitakse kokku üldsummalise tasu peale, nagu see oli hiljutisemini Tartus. Arvatakse, et siis on osaliselt arstid ise huvitatud üleearstimisest hoidumisest. Kuid praktilisel rakendamisel ei ole seegi annud oodatavaid tagajärgi. Üks haigekassadest lõpetas selle tasu maksmise viisi juba mitu aastat tagasi. Kui ma küsisin selle lõpetamise põhjuste üle, siis üteldi, et nende arstideühingu liikmete tegevuse tõttu, kes on huvitatud vaid visiitide arvu suurendamisest, langes üksiku visiidi peale tulev tasu niivõrd madalale, et oli piinlik kuuarvet maksa soliidsetele suurema staažiga arstidele ja need kaotasid huvi haigekassa osaliste ravimise vastu. See tasumaksmise viis on haigekassa seisukohalt lähtudes väga hea, sest kassa teab ette, kui suured ta kulud saavad olema, kuid jälle on arstide ühingu distsipliini ja kontrolli puudumine see, mis teeb selle vähekõlvuliseks. Niisiis, kuhu meie ka ei vaata, ikka jälle pörkame distsipliini ja kõvendatud kontrolli vajadusele.

Ei ole kahtlust, et sotsiaalkindlustus omab meil aasta-aastalt järjest laiemat ja laiemat tähtsust. Kindlustusasutuste kõrval seisab selle ellurakendamisel tähtsal kohal arstikond. Seepärast on hädavajalik mõlemate poolte üksteise huvideid ja sotsiaalkindlustuse vajadustest tasakaalukas arusaamine ja kõigis küsimustes aktiivne ühes sihis kaasatöötamine. Ei ole õige kiskuda üks ainult omale ja teine ainult omale poole, ilma üksteise vajadustest ja hädadest aru saamata, vaid peab leitama alati ühine leplik keel ja meel mõlemalt poolt.

Kuna tänavune haigekassade päev peetakse meie teadusetemplit linnas, siis tahtsin puudutada veel üht küsimust. Nimelt on sotsiaalkindlustus väga huvitatud kassaosaliste tervisliku seisukorraga seosesolevatest küsimustest. Kuna aga kindlustuse osalised on töövõtjad, siis otseselt öeldes meie töötervislikest küsimustest. Meie teadusejüngrid, kes taotlevad teaduslikke kraade, samuti ka teisedki, peaksid oma uurimise alaks võtma laiemalt ka meie töötervisohoise puutuvaid küsimusi. Siin ootab neid tänuilik söödis olev tööpõld. Ülikooli peaks siin laiemalt kaasa lööma. Paljud välismaade ülikoolid korraldavad kestvalt mitmekesise kavaga erikursusi sotsiaalkindlustuse ja töötervisohoiu alal, rääkimata järjekindlast korraldest selle ala loengutest. Meiegi vajame seda, sest sotsiaalkindlustuse küsimustega tuleb ikka rohkem ja rohkem tegemist teha igal praktiseerival arstil. Osas riikides on arstide sotsiaalkindlustuse alal praktiseerimisele pääsmise eeltingimuseks sellekohaste erikursuste läbikuulamine.

Meie haigekassade üheks puuduseks on, et haigekassade teenistuses ei ole harilikult arsti, kes oleks ravi ala kontrollijaks ja nõuandjaks haigekassa administratsioonile. Meie haigekassad on erilise administraator-arsti ehk usaldusarsti palkamiseks väikesed ja selleks ka majanduslikult nõrgad, välja arvatud üks ehk hädaga kaks erandit. Kindlustatute kontingendi laienemisel tuleb sellele tõeliselt mõelda. Samuti on puuduseks, et puudub ühtlustav keskus, kes korraldaks haigekassade poolt antavate määruste ja ravinormide üldjoonelistki ühtlustamist ja toimetaks vaatlusi ning uurimusi, mis on vajalikud haiguskindlustuse paremale järjele tõstmiseks ja kindlustuse kokkuhoidlikuks teostamiseks. Üheks hädavajalikeks ülesandeks oleks näit. retseptide kontroll asja-

tundja arsti poolt, sest kulud ravimitele tõusevad meil aasta-aastalt ja on kujunenud haigekassade koormavaks. Samuti äratub tähelepanu ja vajab asjatundlikku selgitust väga suur kõikumine arstiabi kasutamise sageduses üksikute haigekassade vahel. Sääraseks keskuseks oleks küll võimud kujuneda Haigekassade Liit. Kuid et osavõtt liidust oli vabatahtlik, siis kahjuks esindasid kuni käesoleva aastani liidu ümber koondunud haigekassad vaid umbkaudu pooli kindlustatute üldarvust. Sellepärast oli liidu majanduslik alus nõrk selleks, et rohkemat korda saata, kui ta on saanud. Juhul,

kui liidu majanduslik olukord peaks paranema, tuleks tal küll mõelda ideelise külje arendamise kõrval ka mõnede praktilist laadi haigekassade vajaduste rahuldamisele. Kui see ei peaks siiski enam võimalik olema praeguse liidu juures, siis peame vähemalt tulevikus loodava kindlustuskassade liidu juures seda liiki ülesannete teostamise liidu tegevuskavasse võtma.

Haigekassade administratsioonil, kindlustatuid ravivail arstidel ja haigekassade liidul tuleb ühiselt püüda selle poole, et kindlustuse alal miinimum kuludega saada maksimum tulemusi.

Alkoholi keeld haigetele

P. MARGNA.

Tööstusliku töö seaduse § 319 põhjal on haigekassa peakoosolekul õigus otsustada, et kassaliikmed, kes rikuvad põhikirja või korda, mis peakoosoleku poolt on kehtima pandud haigeksjäämisest teatamise ja haigeid raviva arstliku personali korralduste täitmise kohta, võivad abirahast osaliselt või täielikult ilma jääda või haigekassa kasuks rahatrahvi alla langeda. Sellega siis võib sündida abirahast ilmajätmine TTS § 319 järgi kolmel põhjusel: 1) põhikirja rikkumine, 2) korra rikkumine, mis peakoosoleku poolt on kehtima pandud haigeksjäämisest teatamise kohta, ja 3) korra rikkumine, mis peakoosoleku poolt on kehtima pandud haigeid raviva arstliku personali korralduste täitmise kohta.

Nagu nähtub otsustest toim. nr. 87-I—1938, nr. 193-I—1939 ja mõnest teisest, on Riigikohtu Administratiivosakond asunud seisukohale et abirahast kinnipidamine võib sündida vaid kooskõlas TTS § 319 eeskirjadega.

Esineb juhte, kus haigekassade peakoosolekul on jätnud kassaliikmeid abirahast ilma põhjusel, et haiguse tõttu tööst vabastatud kassaliikmed on olnud purjus või pummeldanud restoranis. Ei saa olla kahtlust, et sääraseid nähtused mõjuvad takistavalt tervenemisele ja ei peaks olema lubatavad. Sisuliselt on asi selge, kuid asjaolude ligemal selgitamisel kaebuste puhul on ilmnunud, et on puudulikud need alused, mis võimaldaksid kassaliiget abirahast seepärast ilma jätta, et ta on tarvitanud alkoholi. Haigekassade peakoosolekute poolt kehtimapanud määrused ei sisalda harilikult alkoholi tarvitamise keeldu ega muid korraldusi haigete käitumise kohta haiguse ajal. Sagedasti ei ole tehtud selle kohta korraldusi haigetele ka raviva arsti poolt. Järelikult ei saa ütelda, et haige oleks niisugusel korral rikkunud TTS § 319, ja on tulnud tühistada haigekassade peakoosolekute otsuseid, millede järgi on kassaliikmed abirahast ilma jäetud haiguse ajal alkoholi tarvitamise pärast. Riigikohtu Administratiivosakond otsuse 18. jaanuarist/18. veebruarist 1938. a., toim. nr. 87-I, motiivides H. P. asjas märgib: „Mis puutub kaebuses toodud väitesse, et joobnud olek põhjustab abiraha äravõtmise ja vähendamise, siis see on õige, kui haigekassa peakoosolek nii otsustanud on, kuid joobnud olek ja samuti ka kassaliikme tervislik seisukord peab kindlaks tehtud olema, kui sel põhjusel jäetakse kassaliige abirahata, nagu seda õieti on leidnud Kindlustusnõukogu oma otsuses ja õieti põhjastanud.“

Iga haigekassa peakoosoleku poolt on kehtima pandud määrused, mis sisaldavad eeskirju arstiabi andmise kohta. Nendes määrustes puudub üldjoonelinegi ühtlus. Ühtlustamine, kuivõrd ei nõua erinevusi kohalikud eriolud, aitaks vältida mõnegi vaidluse ja kergendaks haigekassade eneste kui ka teiste instantside tööd. Mis puutub eeskirjadesse haigete käitumise kohta, siis leiame neis kõige sagedamini eeskirja, et haiged peavad arsti korraldusi täitma, kuid sedagi ka mitte kõikides määrustes. Enamjaos määrustes leidub eeskiri mittetöötamise kohta haiguse tõttu tööst vabastamise puhul. Osa neist sisaldavad selgesõnalise eeskirja töökeelu kohta, teine osa aga mitmeti tõlgitsemist võimaldava eeskirja, et on keelatud töötamine, mis takistab haiguse paranemist. Muid eeskirju haige käitumise kohta olen tähele pannud vaid Kohtla-Järve haigekassa peakoosoleku poolt kehtimapanud määruses. Viimane määrus sisaldab ka eeskirja, et kassaliikmel on haiguse ajal keelatud tarvitada alkoholi. On eriti tähelepanuväärne, et on läbi viidud täielik alkoholi tarvitamise keeld. Kui määruses oleks eeskiri, et ei või purjus olla, siis kaotaks määrus palju oma väärtusest, sest on ju väga raske kindlaks teha ja vaieldav, kas inimene oli purjus ja kuivõrd.

Arstid on tööga ülekoormatud ja arsti aeg on selleks kallis, et nõuda neilt igal üksikjuhul haigetele elementaarsete tervishoiuliste korralduste tegemist, nagu alkoholi keeld, töökeeld, korralik öörahu või muud. Säärased üldised eeskirjad, mida tuleb täita kõigil haigetel, tuleks anda haigekassa määrusena! Arsti asjaks jääks erandite lubamine neist eeskirjadest, kus see vajalik, ja nende korralduste tegemine, mis käivad otseselt ravimise kohta. Minu arvates võiks haigekassa määrusega ette näha isegi aja, millal töövõimetutel haigetel on lubatud väljas käia, määrates selleks eriajad talve- ja suvekuude jaoks. Arstide asjaks jääks siis vaid erandite lubamine. Praegu määravad arstid väljaskäimise aja igal üksikjuhul. Sagedasti jäetakse see üldse määramata ja sellel alal on tekkinud mõnigi kord vaidlusi haigekassa ning haigete vahel.

Kerkib küsimus, kas haigekassa peakoosolek on õigustatud andma oma määrusega sääraseid eeskirju. Minu arvates on õigustatud. See nähtub ka eelpool tsiteeritud Riigikohtu Administratiivosakonna otsuse motiividest. TTS § 319 vaatlisel võib selle õiguse kohta vahest ehk vaidlusi tekkida. Võib ju kerkida vaidlusi, kas peakoosoleku määrus on indente raviva arstliku personali

korralduste täitmisega. Et hajutada sedagi kahtlust, võib leida määrusele sobiva sõnastuse. TTS § 319 seletuskirja järgi on trahvimise ja abirahast ilmajätmise õigus selleks, et ära hoida haigete sarnaseid tegusid, mis võivad põhjustada haiguse venitamist haigekassa ja kindlustatu enese kahjuks. Kuid haigekassa peakoosoleku määruseandluse õigus ei põhjene ainult TTS tekstil, vaid samuti ka haigekassa põhikirjal. Nii sisaldavad haigekassade põhikirjad muuseas eeskirja, et peakoosoleku võimupiiri kuulub üldiste määruste andmine põhikirja arendamiseks ja haigete kassaliikmete ja perekonnaliikmete järelevalvamise kohta. Tõlgitsedes TTS § 319 ja 350 koos haigekassa

põhikirjaga ja Riigikohtu praksisega, tuleb järeldada, et haigekassa peakoosolekul on õigus anda määrusi haigete käitumise kohta. Kuid tuleks küll silmas pidada, et säärased eeskirjad oleksid kooskõlas arstide autoriteetse arvamisega. Eeskirjad ei pruugi olla üksikasjalikud, vaid aitaks juba mõnest lühikesest selgesõnalisest lausest kõige olulisemates küsimustes. Kui haigekassa tegelikus elus ei ole esinenud vajadusi haigete käitumise muude eeskirjade kohta, siis vähemalt alkoholi tarvitamise keeldu Kohtla-Järve haigekassa eeskujul peaksid küll sisaldama kõikide haigekassade määrad.

Kindlustusametite tegevus ja seadus

V. Luks e p p.

III.

Haigekassadel tuleb oma igapäevases tegevuses kümneid, sadu ja tuhandeid kassaliikmeid rahuldada sammetega. Selle juures peab silmas pidama ja arvesse võtma seaduse, põhikirja ja määruste nõudeid ja eeskirju.

Seadus, põhikiri ja määrad normeerivad sammete alam- ja ülemmäärad, aga ka kassaosalise õiguste osaliseks saamise alused. Kassaliikmete niisugused soovid ja nõudmised, mis ei mahu seaduses, põhikirjas ja määrustes ettenähtud raamesse, jäetakse rahuldamata. Samuti jäävad rahuldamata ka nende isikute nõudmised, kes ei ole jalu seadnud oma kassaliikme õigusi.

Rahuldamata jätmine aga toob enesega kaasa rahulolematust, vastuvaidlusi, kaebusi, millede lahendamiseks on haiguskindlustuse seaduses ja haigek. põhikirjas ette nähtud ka vastav kord. Seaduse § 358 järgi juhatuse otsuste peale võib edasi kaevata haigekassa peakoosolekule, milleks on haigek. põhikirjas § 91 all kindlaks määratud tähtaeg. Kui peakoosoleku otsus kaebajat ei rahulda, siis on seaduse § 352 põhjal tal õigus edasi kaevata kindlustusametile põhik. § 72 ette nähtud tähtaja jooksul. Siis edasi — Kindlustusnõukogusse ja lõpuks Riigikohtusse. Seega on kassaliikmete õiguste jalu seadmise võimalused kõigiti kindlustatud.

Sellest seaduslikust asjades lahendamise korrast ja tähtaegadest minnakse aga lihtsalt mööda sellega, et haigekassa juhatuse otsuse peale esitatakse kaebus tööinspektori, milleks pole pealegi mingisugust tähtaega olemas. Kui viimane leiab, et kassaliikmele on ülekohtu tehtud, siis teeb ta haigek. juhatusele ettepaneku kassaliikme nõudmine rahuldada. Ei täida haigekassa juhatuse tööinspektori sellast korraldust, võtab tööinspektor küsimuse kindlustusameti ligema koosoleku päevakorda, kus seda arutatakse kindlustusameti seaduse § 13 p. 16 põhjal järelevalve korras. Seega lülitub haigekassa volinike peakoosolek asjade arutamise ja otsustamise protsessist üldse välja ja selle asemele on tekkinud uus vaheinstants — tööinspektor, kelle kaudu asjad viiakse otse kindlustusameti korraldusse.

Seega on kujunenud omapärane situatsioon: kindlustusameti ülesandeks on valvata, et kindlustusseadused ja kindlustusnõukogu määrad, ettekirjutused ja otsused rakendatakse täpselt ellu, kuid sama kindlustusamet soodustab haiguskindlustusseaduse § 358 nõudest kõrvalekaldumist. Olulise tähtsuse omab see eriti tähtaja mõttes.

On vastuvaidlemata, et kindlustusameti seaduse § 13 p. 16 annab kindlustusametile õiguse haigekassa juhatuse tegevust ka kõige väiksemates üksikasjades jälgida ja arutada. See aga ei õigusta, vähimalt ei kohusta, järelevalve korras niisuguste küsimuste arutamiselevõtmist, millede lahendamiseks seaduses on ette nähtud eriline kord ja tähtajad.

Haiguskindlustusseaduse eesmärkide taotlemise seisukohalt üldise ja seaduse normide ellurakendamise järelevalve seisukohalt eriti ei oma see mingisugust tähtsust, kui haigekassa juhatuse ühel või teisel konkreetsel juhul kassaliikme sammetest ilma jätab, kelle liikme õigustes on põhjust kahelda või kes ise oma eluviiside poolest on äärmiselt üksikõikne oma tervise parandamise suhtes, sest väljamaksmata summad maksetakse ilma erandita välja samaks otstarbeks kolmandale neljandale kassaliikmele, kelle kassaliikme õigustes ei ole kahtlusi ja kelle tervishoiuliste tarvete vastuvaidlemata rahuldamine mahub seaduse, põhikirja ja määruste piiridesse. Ühiskonna seisukohalt on oluline vaid see, et inimese elu on päästetud, et kassaliikmele on töövoime tagasi antud. Kellele ja kus — see ei oma tähtsust. Võimalikuks saanud ühele tehtud ülekohtu tehakse heaks talle väljamaksmata summa teise, suurema, hädalise abistamiseks kasutamiseks. Leiab mõni, et talle on ülekohtu tehtud ega taha sellega leppida, siis tõstku vastuvaidlusi seaduses ettenähtud korras ja tähtaegadel.

Haigekassasse ei ole põhjust suhtuda nagu mõnda omakasupüüdlitku ettevõttesse, kellele võib omane olla kohustustest kõrvalekaldumine selleks, et saavutada ettevõtte valdaja rikastamiseks suuremaid ülejääke tema isikliku kausa täitmiseks.

Haigekassa tegevuses on võimatu selliseid sihte taotleda, sest haigekassa kõik või-

malikud ülejäägid rakendatakse kassaliikmeskonna kui üldsuse tervishouliste olude parandamiseks, ravivõimaluste laiendamiseks, tõsistele haigetele toetusrahade normide tõstmiseks, raviasutuste ellukutsumiseks jne.

Haigekassa ja üksiku liikme isiklikud huvid võivad teinekord vastollu sattuda — seda juhtub tegelikus elus, kuid selle juures tuleb arvesse võtta, et haigekassa kehastab kogu kassaliikmeskonna kui üldsuse huve, millede eest üksiku liikme huvid peavad taanema.

Kui aga kindlustusametid siiski leiavad, et niisugused piasjad, nagu mõnele kassaliikmele mõnekroonise samme mittevõimaldamine, väärivad kindlustusameti kolleegiumi järelevalvekorraldust tähelepanu ja avalisest seaduses ettenähtud asjade lahendamise korraldust kõrvalkaldumist, siis viidagu see järelevalve nii laialdasele alusele, et saaksid kaitstud kõigi nende kassaosaliste huvid, kellele haigekassa on keeldunud ühel või teisel kujul sammete võimaldamist.

Ärgu võetagu selgitamisele mitte ainult neid asju, mille kohta tööinspektorile on kaebused esitatud, vaid süsteemikindlalt ilma erandita kõik kassaosaliste nõudmiste ja vajaduste rahuldamata jätmised. Selleks käigu kindlustusametid koos vähimalt kord kuus. Sest egas see asjaolu, et tööinspektorile ei ole kaebust esitatud, tõenda veel, et need haigekassa keeldumised on seadusepärased. Haigekassa poolt keeldumise põhjusteks esile toodud motiivid võivad olla ekli-

kud ja ka kahjukannataja kassaosalise ekli-
arvamisele viia, mille mõjul viimane need õigeks võtab ja loomulikult selle tagajärjel kaebusest loobub.

Haigekassa igapäevases tegevuses tuleb kokku puutada väga paljude kassaosalistega. On võimalus aastast aastasse jälgida nende tervisliku seisukorra arengut ja sellega ühenduses tekkivaid vajadusi. Haigekassad on püüdnud neid võimaluste piirides õiglaselt rahuldada. On võimalus jälgida, kuidas üks või teine k-liige suhtub haigekassasse. Selle kõige juures aga on võidud tähele panna seda, et suur osa kaebajaist ja rahulolematuist on protsessihimulised liialdajad, kavalusega kassaosalise õiguste hankijad, simulatsioonile kaldudajad jne., nagu näiteks inimesed, kes ka haiguse ajal ei saa jätta külastamata öölokaali, kes ka haiguse ajal ei suuda keelduda alkoholi tarvitamisest nii suurel määral, et rahurikkumise pärast satuvad arestimajja, kes tööandjalt omaks võtab võltssissekannetega palgaraamatu, et sel viisil kaasa aidata haigekassamaksu varjamisi.

Kui nüüd kindlustusamet rajab oma järelevalve ainult kaebustele, siis kujuneb küll olukord, et kaitset leiavad peamiselt simulatsioonile kaldudajad ja isikud, kes oma eluviisidega sugugi kaasa ei aita töövõime tagasisaamisele, kellel majanduslikult on kasulikum haigete nimekirjas seista.

(Pooleli.)

Haigekassa teenija õiguslik vahekord haigekassaga

Karl Lukk

III

Ühel volinike peakoosolekul võttis üks keskkooli haridusega ja sellel ajal juba ülikooli akadeemilist õhku nuututanud volinik sõna, kes leidis, et kassateenijad ei osutavat küllaldast tähelepanu kassaliikmeile ega olevat küllalt viisakad. Ühes ruumis olnud palju ootajaid ja teises ruumis liikunud kassateenija „kohvikusammudega“ ega olevat appi tulnud, et pinget vähendada. Haigekassa olevat ju nagu aktsiaselts, kus iga kassaliige on osanik ja ühtlasi peremees. Ja nendega tulevat käituda kui peremehega.

Kuipalju võib haigekassat võrrelda aktsiaseltsiga ja kuipalju võib ühe aktsia omanik aktsiaseltsi käitise tegevuses kaasa rääkida, see jäägu igaiue enese otsustada.

Kuidas see kassaliikmest haigekassa peremees selle oma varanduse — haigekassa — peale vaatab, ka sellest olgu paar näidet. Tuleb haige-

kassasse vanem kassaliige, kes juba kauemat aega haigekassa liikmeskonda kuulunud. On kliinikus ravil olnud, kust lahkudes talle retsept kaasa antud. On aga harilik nähe, et ülikooli kliinikutes katsetatakse uute kallihinnaliste arstimatega. Neid on seal praktiseerivad arstid kasutama ja välja kirjutama harjunud, ilma et arstimi hind neid põrmugi huvitaks. Sellele kassaliikmele oli ka selline kallihinnaline arstim välja kirjutatud, millist ei ole võetud haigekassa arvel lubatud arstimate nimestikku. Apteegis nõuti selle rohu eest väikest juuremaksu vastavalt määrustele.

Juuremaksu kassaliige muidugi tasuda ei taha. Sama kassaliige lubas kliinikusse tagasi minna ja seal lamada kuude viisi. „Küll teie siis maksate, vaadake kas see teile odavam tuleb.“

Seal on nüüd selle kassaperemehe „meie“ kassa, „meie raha“ ja „meie teenijad“. Kui temalt väikest juure-

maksu nõutakse rohu eest, siis on ta nõus kuu aega ilma vajaduseta kliinikus lamama, mis maksma läheks vähemalt sada korda rohkem kui tühine juuremaksu-protsent.

Kui perekonnaliikmele tähti ei antud, normi äratarvitamise tõttu, siis lubas kassaliige iga päev arsti juures käia. „Küll teie siis maksate!“

Kord oli mul rääkimine ühe juhatuseliikmega ühe värske kassaliikme ravi-mise üle. Sama isik oli esmakordselt kassaliikmete koosseisus ja ainult kaks nädalat töötanud. Ta oli tiisikusehaige ja viibinud sõjaministeeriumi arvel 8 kuud sanatooriumis. Kahenädalase töötamise järele pöördus ta ühe lepinguarsti poole töölt vabastamise nõudega, olen tiisikusehaige, olen sanatooriumis olnud ja vajan nüüd puhkust — puhkust kahenädalase töötamise järele! Arst ei annud puhkust, kuna ta ei leidnud selleks vajadust. Jutustasin selle asja juhatuseliikmele ära ja vihjasin, et vaadake, kuidas see asi on, ühed kannavad kohustusi aastate ja isegi kümnete aastate viisi, ja nüüd tuleb üks isik kõrvalt, kes pole kunagi kuulunud ühegi haigekassa koosseisu, ja see hakkab nüüd välja võtma seda, mida teised on kokku kannud nagu usinad mesilased selleks, et neil enestel haiguse korral võtta oleks. Hakkab kasutama seda, mis kuulub teistele.

Mis ütles juhatuseliige selle peale?

Ta oli imestunud minu väljenduste ja arutluse üle, sest haigekassa raha ei olevat kellegi oma, ei ole ühegi kassaliikme oma. On vaid selleks olemas, et haigeid abistada, vaatamata sellele, kui kaua keegi on töötanud.

Ma pean ütleva, et see oli päris õige seisukoht: „Haigekassa vara ei ole kellegi oma.“ Võetagu sealt nii kaua kui võtta annab ja kui sõrmed põhjas, siis olene kõik ilma ja siis piirame kõiki nii-öelda „üle liha“. Kannatab niihästi õige kui õiglane.

Kui selline mõtteviis võtab maad, siis ärgu räägitagu enam kassaliikmest kui haigekassa peremehest. Tema ei ole seda, sest haigekassa vara ei kuulu kellelegi. Haigekassa vara ei kuulu sellele, kelle palgast on mahaarvamisi tehtud aastaid ja isegi

aastakümneid. Kassaliige on kannud neid kohustusi selle teadmise-ga, et sealt hädakorral saada, olles sellejuures väga tagasihoidlik haigekassa soodustuste kasutamise-ga.

Sellele seisukohale haigekassa teenija ei või asuda.

Kassateenija peab olema haigekassa kui sellise, silm ja kõrv, sest juhatus ei ulatu kõike seda nägema, mis sünnib haigekassa varaga. Kassateenija peab juhtima abi sinna, kuhu ta seaduste ja määruste järgi minema peab, ja veel enam, kus seda otstarbekohaselt kasutatakse.

Kui suurel määral on õigustatud väljendus: „Meie maksame!“?

Haigekassa liige võib öelda, kuid on õigustatud seda ütleva kõige vähem, sest see raha, mis palgast maha arvutatakse, ei ole kunagi kassaliikme raha olnudki. See raha pole kunagi olnud kassaliikme peos ega taskus, ega ole saanudki kassaliikme omaks, mille kulutamise üle kassaliige ise võiks otsustada. Seaduse järele arvatakse haigekassa maks palgast maha ega anta kassaliikmele üldse kätte.

Samal seisukohal asub ka maksudetalitus tulumaksu määramisel. Kui kellegi palk on Kr. 1000.— aastaks ja see isik kuulub haigekassa alla, siis ei arvutata selle isiku tulu ega palgatulult mahaarvatavat protsenti mitte Kr. 1.000-lt, vaid arvatakse sellest deklareeritud tulust otsekohe haigekassale maksetud 2% suurune maks maha ja võetakse maksustamise aluseks ainult Kr. 980.—, sest haiguskindlustusmaksu Kr. 20.— suuruses pole kassaliige-maksnik kunagi oma kätte saanudki ja see raha pole kunagi tema oma olnud. Samuti nagu pole kassaliige selle lisaväärtuse omanik, mida saab tööandja, kuigi kassaliige ka selle oma kätega on teeninud.

Ka kohtuasutused on sellel seisukohal, mille kohta olgu toodud järgmine juhus tegelikust elust.

Keegi tööandjaist oli küll haigekassa maksu 2% palgast töolistelt kinni pidanud, kuid selle raha, 2% suuruses palgast, mis kuulus haigekassale, ära raisanud. Haigekassa andis tööandja vastu kaebuse haigekassa raha raiskamise pärast. Kuid kohus mõistis tööandja

õigeks, sest tööliste palgast mahaarvatud raha ei olnud haigekassa omaks saanudki, kuna see summa polnud üldse tööandja taskust välja läinud. Ei aidanud ka edasikaebused midagi. Ka Riigikohus asus samal seisukohal.

Nii näeb tegelikult välja see „meie maksame“.

Ennem võib küll öelda isikumaksu ja tulumaksu maksja kodanik, et tema maksab, sest see raha tuleb otseteed maksja taskust. Ja maksja võib seda

raha ka maksmata jätta, kui ta ainult suudab ennast niivõrd kõrvale hoida, et ta maksunõudja kätte ei juhtu.

Haigekassa maksust aga kõrvale ei pääse.

Kui kassaliikmele tõepoolest antaks võimalus vabalt oma taskust maksa haiguskindlustusmaksu, siis selle tagajärjed oleksid kindlasti väga kurvad.

Ei jääks haigekassast enam kivi kivi peale. (Pooleri.)

Sotsiaalpoliitilisi päevaküsimusi

L. JOHANSON

Vabariigi Valitsuse sotsiaalpoliitiline töökava

1.

Valitsuse töökavas, mis Riigikogus ette kanti, on sotsiaalselt alalt järgmine lause:

„Sotsiaalalal jatkata rahva tervishoiu, hoolekande ja üldise heaolu arendamist ning lasterikaste perekondade eest hoolitsemist koostöös seltskondlike organisatsioonidega. Tööliste küsimustes esitada seadused, mis laiendavad haiguskindlustust uutele tööaladele, korraldavad esialgselt vanade tööliste kaitset ning hiljem nende kindlustamist vanaduse ja invaliidisuse puhul ning laiendavad senise tööliste palgalise puhkeaja seaduse ulatust ja puhkeaja pikkust; toetada tööliste isetegevust ning kaasa aidata kutseorganisatsioonidele ruumide muretsemisel.“

Niipalju Vabariigi Valitsuse töökavast.

Meie rahva tervishoiuala vajab senisest suuremat tähelepanu. Rahva keskel on haigestumiste arv, samuti suurem, suur. Selle vastu võitlemine on riiklik ülesanne. Meil ei ole veel arstiabi igal pool, eriti **kehvematel**, kättesaadav. Haiguskindlustuse ulatust laiendades muutuks ka arstiabi rahvale enam kättesaadavaks. Arstirohud on kallid, nende ostmine käib väikese palgaga kodanikule sageli üle jõu.

Arstlik järelevalve nõuab täiendamist. Vähe on kasu näiteks tööliste tervishoiu säilitamise ja tööõnnetuste vältimise eeskirjadest, kui nende täitmise üle järelevalve on puudulik. Meie väike- ja kesktööstuskäitistest on suur osa veel ruumides, mis on ilmselt tervisevastased. Korteriolud, töölikorterite kitsikus, põhjustavad nakkushaiguste, eriti tiisikuse, laialdast levimist.

Meil ei ole veel küllaldaselt haiglaid, sanatooriume, sünnitusmaju. Isegi pealinnas on haiglad tulvil täis, uustulnukad oodaku järjekorras. Lastehaiglat polegi. Korraldamist ja reforme on tarvis rohkesti enne kui olud muutuvad normaalsemaks.

Viimasel ajal tuleb ka teravalt ilmsiks, et mõningaile tervishoiuasutusile vaadatakse kui äriettevõtetele. Näiteks — apteegid. Siin võideldakse süle-seljaga selle eest, et kindlustada üksikuile eraettevõtjaile privileegiume, kõrvale tõrjudes kogukonnaomavalitsuste

ja haigekassade loomulikke õigusi, mis neil peaks olema tervishoiuasutuste avamiseks ja pidamiseks. Praegu kehtiv vabamüügiapteekide seadus on selle poolest puudulik. Seaduse muutmise nii, et kõigil haigekassadel oleks vabamüügiapteekide avamise ja pidamise õigus nagu varemalt, osutub paratamatuks ja kiirelt tarvilikuks. Apteekide küsimuse otsustamisel ei saa lähtuda kitsa kildkonna huvidest, vaid esirinda peavad pääsma üldsuse huvid.

Eestis on tarvis rahva tervishoiu huvides luua ka tarvilik lastesõimede, päevakodude, lasteaedade ja lastekodude võrk, aga ka täiskasvanuile puhkekodud.

Hoolekande ala on nihkunud iga aastaga järjest enam tagaplaanile, hoolimata sellest, et selleks otstarbeks võetakse isegi kogukonnamaksu, mis annab omavalitsustele õige suuri summasid. Nii kahju kui sellest ka on, peab tunnistama, et hoolekande seadust ei täideta, väetite ja töövõimetute, laste ja emade, vigaste ja vanade eest ei kanta seda hoolt, mida hoolekande seadus näeb ette miinimumina. Siin peab tulema pööre, aga mitte nii, et hoolekandeseadust muudetakse, vaid omavalitsused peavad hakkama teostama enam ka sotsiaalseid ülesandeid.

Üldise heaolu arendamiseks on kõigepealt tarviline palgapoliitika, sest perekonna heaolu on rajatud just perekonna sissetulekule. Töölised saavad oma sissetuleku vaid palgatööst, mille tasu on üldiselt veel madal. Rahva elutaseme tõstmiseks ja heaoluks on tarviline, et rahva ostujõud tõuseks. Seda ostujõudu on võimalik tõsta töötasu suurendamisega ja elumaksumuse vähendamisega. Sõjaoludes tikub elumaksumus eriti kiiresti tõusma. Selle pidurdamine on rahva heaolu seisukohalt tähtsaim ülesanne.

Lasterikaste perekondade eest hoolitsemine on meil seni sündinud hoolekande seaduse alusel. Uus lastekaitsefond ei ole veel annud tegelikke tulemusi. Seltskondlike organisatsioonide tööd lasterikaste perekondade toetamise alal ei saa eitada siis, kui need organisatsioonid muret-

sevad tarvilised summad ise ega saa neid omavalitsuselt ega riigikassast.

Lasterikaste perekondade toetamiseks on lubatud varem ka lasteabiraha seadust. Need lubadused ei ole täitunud, seljejuures on põhjused teadmata jäänud.

Haiguskindlustuse ulatuse laiendamine on akuutselt juba pikemat aega päevakorral. Sellest on palju kõneldud, seda on palju arutatud, on loodetud ja juba arvatud, et nüüd see tuleb, kuid siis on jälle kõik vaikseks jäänud ja — aasta kaob aasta järele.

Haiguskindlustuse kohta on Eesti Haigekassade Liit korduvalt avaldanud oma tõsiselt ja põhjalikult kaalutud seisukohad ja ootab nende arvestamist, teades, et samadel seisukohtadel on kõik teisedki tööliste keskoorganisatsioonid, terve Eesti tööliklass.

Vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamine on ka juba pikemat aega tulemas. Põhilauseidki olid arutusel riigi majandusnõukogus, kes vahepeal on läinud hingusele. On koostatud kalkulatsioone, vististi ka eelnõu, kuigi avalikkusele sellest pole teatatud, küll on aga mõningaid andmeid antud tööliste konverentsidel, ilma et oleks tähtsamatest põhjoontest saadud ülevaadet.

Vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamine on sotsiaalkindlustuse alalt Eesti tööliklassile esmajärgulise tähtsusega. Seda seadust oodatakse pinevusega. Eriti aga juba vanaks saanud ja töövõimetuks jäänud tööliste kindlustamist.

Tööliste palgalise puhkeaja seaduse ulatuse laiendamine tõusis päevakorrale kohe pärast seda, kui seadus pandi kehtima. Palgalise puhkeaja seadusi on viimaste aastate jooksul antud paljudes riikides.

Eesti töölisel tahavad palgalise puhkeaja ulatuse laiendamist kõigile töövõtjale ja puhkeaja pikendamist vähimalt kahe nädalani, ilma et tegelikult puhkeaja andmisest saaks loobuda.

Tööliste isetegevuse toetamine on riigi huvides: just oma isetegevusega töölisel suudavad parandada oma olukorda. Selleks on neil aga tarvis ühinemise vabadust ja koalitsiooni õigust. Tööliste isetegevus avaldub kõigepealt juba käitises, kus tööliste esindajaks on töölisvanem. Käitise töölikonda võib vaadelda kui üht organisatsiooni liiki, kel on omad majanduslikud ja sotsiaalsed ülesanded, mis seaduses märgitud. Tööliste isetegevust käitises on aga takistatud, praegu kehtivad seadused ei anna neile selleks küllalt kaitset.

Tööliste isetegevus avaldub kõige tõhusamalt aga just kutseühingute kaudu. Kutseühingute ümbermoodustamine on pooleli. Siin jääb vaid loota, et kutseühingud saavad juba lähemal ajal oma tegevust vabalt ja tõkestamatuult arendada.

Kutseorganisatsioonidele vajalike ruumide muretsemisel ei võiks ees olla ülesamatuid takistusi, mis sunniksid ka sellega kes teab kui kaua ootama.

Valusaks sotsiaalpoliitiliseks küsimuseks on tänapäeval just ka tööliste korterite küsimus, mille otsustamisega viivitamine sünnib rahva tervise ja heaolu kulul.

Vanade ja töövõimete kindlustamine.

Vanad ja töövõimetus ootavad kaitset kärsitusega. Missugune see vanade ja töövõimete kaitse peab olema, selle kohta on töölisel ise oma konverentsidel ja koosolekutel avaldanud seisukohti. Vanadele ja töövõimetele tuleks anda puhkepalka sõltumatult tööandjast. See puhkepalk peaks võimaldama eluüalpidamist.

Kava kohaselt, mis avalikkusele on teatavaks saanud, tuleks tööstusliku käitise valdajal, kelle käitises on tööl keskmiselt vähimalt 10 töövõtjat, tööl pidada üle 50 aasta vanuseid töövõtjaid vähimalt kindlaksmääratud arvul. Igalt üle 50 aasta vanuselt töövõtjalt, keda peetakse käitises vähem, on käitise valdaja kohustatud tasuma hooldemaksu, mille suuruseks oleks 20% keskmisest töötasust. Vanade arvu käitistes määrab kindlaks komisjon, mis koosneb tööinspektorist kui esimehest ja kahest liikmest — üks Kaubandus-tööstuskoja ja teine Tööliskoja esitamisel. Edasikaebeks on peakomisjon, kelle otsused on lõplikud. Hooldemaksu tasub käitise valdaja 4 korda aastas — Sotsiaalministeeriumi depsiiti.

Kui töövõtja on töötanud vähimalt 20 aastat ühes ja samas käitises või ühe ja sama tööandja juures ja jäänud haigeks või muidu töövõimetuks säärasel määral, et ta ei suuda ennast tööga elatada, siis peab käitise valdaja või tööandja andma temale kuni surmani loonusüalpidamise või maksuma vähimalt 10 kr. kuus toetusraha, kui töövõtjal enesel puudub üalpidamiseks vajaline sissetulek oma varandusest või tal ei ole omakseid, kes on suutelised ja kohustatud teda üal pidama, või kui ta ei saa haigekassalt abiraha või mõnelt asutselt pensioni, mille suurus on vähimalt 10 kr. kuus. Käitise valdaja või tööandja võib nõuda sääraselt töövõtjalt, kellele ta annab loonusüalpidamise, tööd vastavalt töövõtjal säilinud jõu kohaselt jne.

Ilma et me hakkaksime küsimust üksikasjaliselt analüüsima, peab tunnistama, et see kava ei ole rajatud sotsiaalkindlustuse põhimõttele. Tööandjaid kohustatakse tööd andma või andma toetust loonusena, natuuras. Kui suures määral, võib oletada sellest, et loonus võib lunastada 10 krooniga. Loonus eest peab selle saaja tegema tööd. Kuidas ta naine ennast toitma peab, või ka lapsed, kui need on ta üalpidamisel, sellega kava ei tegele.

Meie arvates niisuguse seadusega vanade ja töövõimete kindlustamise küsimust lahendada ei saa. Ka juba vanaks saanud ja tööjõuetuks jäänud tööliste küsimust võib otsustada seadusega, mis on rajatud sotsiaalkindlustuse või pensioniseaduse põhimõttele. Kindlustuskohustust peaksid kandma kõik tööandjad, kõiki tuleb maksustada ning saadud summadest anda kindlustuskassast või fondist toetust vanadele ja töövõimetuile, arvestades ka nende perekonna suurust. Toetus ise peab eluüalpidamiseks olema küllaldane. Ei oleks õige, kui vana tööline, kes saab toetust loonuses, natuuras, peab selle

eest veel tööd tegema ja siis vabal ajal käima kerjamas.

Ei näe, mis takistaks küsimust nii otsustamast, nagu see on toimunud veneaegsete pensionäride, vanade õpetajate ja tööinvaliidide suhtes.

Pensioniseadus on Eestis pandud kehtima mõnele liikidele tagant järele, seda võib teha ka vanade ja töövõimetute tööliste kindlustamise seadusega.

3.

HAIGEKASSADE HAIGLAD.

Tallinna ühishaigekassa tahab omandada Diakonissi haigla, Tartu üldhaigekassa — Mellini haigla. Mõlemale haigekassale on haiglad vajalised. Oleks küll otstarbekohane, kui need haiglad läheksid haigekassade valdusse. Siin on aga tekkinud takistused. Diakonisside haiglat tahab endale Eesti Punane Rist ja Mellini haiglat Tartu ülikool.

Vaevalt leidub kaaluvaid põhjusi, miks Eesti Punast Risti ja Tartu ülikooli tuleks eelistada.

Tööliste seisukohti sotsiaalkindlustuse, töökaitse ja tervishoiu alal

Eesti Haigekassade Liidu poolt esitati peaministrile, majandusministrile ja sotsiaalministrile 17. okt. s. a. haigekassade kongresside ja päevade alljärgnevad seisukohad sotsiaalkindlustuse, töökaitse ja tervishoiu küsimuste kohta.

Eesti Haigekassade Liit teeb sotsiaalkindlustuse ja töökaitse kohta teatavaks töövõtjate seisukohad, mis on vastu võetud haigekassade kongressidel ja päevadel.

Haigekassade kongressidest ja päevadest on osa võtnud kõigi, nii liitu kuuluvate kui ka mittekuuluvate haigekassade, arvatud ühes Tallinna ühise Haigekassa, esindajad.

Haigekassade alla kuuluvad seaduses loetletud käitised, alates ühe töölisega. Seega on haigekassa kongressidel ja päevadel esitatud Eesti töölisel ja teenijal laiemas ulatuses ja suuremal määral kui ühelgi teisel kongressil.

Haigekassade kongresside ja päevade seisukohad on järgmised:

Sotsiaalkindlustuse kohta.

H a i g u s k i n d l u s t u s.

Haiguskindlustuse reform peab sündima neil põhialuseil, mis kehtivas seaduses on ette nähtud. Praegu kehtiv

Tallinna ühishaigekassa kasutaks Diakonisside haiglat ja selle suurt maa-ala oma ravilate laiendamiseks. Et seda on tarvis teha, selle vastu ei saa vaielda.

Tartu ülikool arvab, et kui talle Mellini kliinikut ei anta, siis ülikooli õppetöö oleks pidurdatud. Mellini kliinikusse mahub umbes 60 voodit. Ülikoolil on endal kliinikud, on ka suured maa-alad, kuhu ta võiks püstitada endale moodsad haiglad.

Näib, et haigekassadel on edaspidi raskusi oma haiglate ja raviasutuste avamisel. Ometi ei taheta mõista, et sotsiaalkindlustuse arengut ei saa enam keegi takistada. Sotsiaalkindlustus teostub ja haiguskindlustuse ulatus laieneb kõigile töövõtjatele. Sotsiaalkindlustuse korraldusel peavad olema haiglad ja raviasutused. Kuigi praegu nende vastu veel võideldakse, isegi erahaiglate huvides, siiski haigekassad varem või hiljem võidavad need tõkkesid ja saavad endale tarvilikud raviasutused. Praegu aga ei taheta veel tunnustada haigekassade õigusi, ollakse isegi vaenuline sotsiaalkindlustuse vastu, kuigi selle teostamine on rahva tervishoiu ja heaolu huvides.

seadus on annud haigekassadele alused ja valitsemisorganid, mis on osutunud otstarbekaiks, nagu seda tõendab haigekassade 26-aastane tegevus. Uute aluste ja põhimõtete toomine haiguskindlustuse korraldusse ei ole põhjendatud.

Eriti:

- 1) haigekassades peab püsima senine kassaosaliste omavalitsus,
- 2) haigekassadel peab jääma haiglate, sanatooriumide ja teiste raviasutuste avamise ja pidamise õigus,
- 3) haigekassadel peab olema vabamüügi apteekide asutamise ja pidamise õigus,
- 4) haigekassad tuleb vabastada ülesannetest, mis kuuluvad sisult tööliste õnnetuste vastu kindlustamise ühingutele, seniks, kuni on kindlustusühingud ühendatud haigekassadega,
- 5) haiguste vastu tuleb kindlustada kõik töölisel ja teenijal,
- 6) haiguskindlustus tuleb teostada ühishaigekassades ja praegustes vabrikuhaigekassades seni, kui viimased otsustavad liituda ühishaigekassadega,
- 7) uusi vabriku- ja kutsehaigekassasid ei tule juure asutada,

- 8) kindlustus olgu sunduslik kõigile töölepingu alusel töötajatele, teistele vabatahtlik,
9) sammeid tuleb suurendada.

Vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamise seadust

peab E. H. Liit kiireks. Sama seadusega tuleb kindlustada ka lesed ja vaeslapsed. Ühtlasi tuleb anda pensioniõigus ka neile vanadele, kes enam ei saa jätkata tööd kas vanadusnõrkuse või töövõimetuse pärast. Vanaduskindlustuse ja töövõimetuse vastu kindlustamine tuleb teostada riigi ja ettevõtte arvel. Kindlustuskassa valitsemine peab sündima kassaosaliste omavalitsuse alusel.

Kutsehaiguste vastu kindlustamine

tuleb liita tööõnnetuste vastu kindlustamisega, laiendades tööõnnetuste vastu kindlustamise ulatust ja liites kindlustusühinguid haigekassadega. Eriti vajab otsustamist tiisikuse vastu kindlustamine, et võidelda tiisikuse levimise vastu ja võimaldada neile, kes seda vajavad, ravi, neid nakkuse ärahoidmiseks eraldades tervetest.

Tööpuuduse vastu kindlustamise seadus

tuleb kiireks korras maksma panna.

Töökaitse ja tervishoid.

1) Tööstuslike käitiste tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määrus tuleb ellu viia, tööruumide ja töötingimuste tervishoiule väärilist tähelepanu pöörata.

2) Tuleb tegutseda haiguste ja õnnetuste arvu vähendamise suunas.

3) Rahva tervishoiu huvides, et õnnetusjuhtumite, haigestumiste ja suremuse vastu võidelda:

a) tuleb tööliste ja teenijate toitlusolusid ja elutingimusi parandada,

b) töötasu tuleb tõsta vähemalt tasemeni, mis töölisel enesele ja ta perekonnale võimaldab tervishoiu nõuetele vastavat elatistaset,

c) elumaksumuse tõusu pidurdada ja elanikke varustada vajalike toidu- ja tarbeainetega,

d) korteriolusid tuleb parandada, teostades korteriinspektsiooni ja ehi-

tades uusi tööiskortereid, tööliste korterid peavad vastama tervishoiu nõuetele,

e) töötaja seadus tuleb ellu viia, piirates ületunde, millega mõnes ettevõttes on juba sisse seatud pidevalt 10—12-tunnine tööpäev, ületundide eest tuleb tasuda seaduses ettenähtud alus-
tel,

f) tööliste tuleb võimaldada nädalaja aastapuhkust, puhkeaja eest tasudes, palgalist aastapuhkust pikendades minimaalselt 2 nädalani, seda võimaldades kõigile töövõtjatele,

g) arstide-võrku tuleb korraldada ka maal nii, et arstiabi oleks kõigile, ka töölistele, kättesaadav,

h) tuleb ehitada vajaline arv haiglaid, sanatooriume, puhkekodusid ja avada seal, kus see on tarviline, ambulantsed,

i) rahva tervishoiule tuleb pöörata enam ja tarvilist tähelepanu,

j) tuleb teha korraldus, et kogukonnad täidaksid oma ülesandeid rahva tervishoiu ja hoolekande alal paremini kui seni ja viiks kehtivad seadused ellu,

k) õnnetuste ärahoidmiseks tuleb võtta käsitusele vastavad korraldused ka väljaspool tööd,

l) tuleb täita töökaitse seadusi ja eeskirju,

m) tööliste töölisvanemate esindus, kelle ülesandeks on muuseas ka järelevalve käitises töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduse ja määruste täitmise üle, tuleb valida kõigis käitistes, seadust laiendades ka nende käitiste kohta, kus töölisi on alla 25,

n) tuleb erilist tähelepanu pöörata laste-, noorte- ja emadekaitsele,

o) vaimsel alal töötajate töölepingu seadus tuleb kiiremini maksma panna, p) eriti on ka tarvilik, et tööstusruumid kohandataks tervishoiunõuetele.

Tööliste suure suremuse põhjusi tuleb uurida.

Laste ja emade kaitseks peab E. H. Liit tarvilikuks kehtiva hoolekande seaduse täies ulatuses teostamist, eriti aga tarvilikul määral lastesõimede, lasteaedade, puhkekodude, päevakodude, lastesanitaoriumide ja lastehaiglate asutamist.

Emad tuleb vabastada 8 nädalat enne ja 8 nädalat peale sünnitamist, neile võimaldades sel ajal toetust, samuti tuleb emadele võimaldada tööst vabanemist ja toetust laste imetamise ajal. Tuleb asutada ka töölistele puhkekodusid ja sanatooriume.

Lasteabiraha seadus tuleb maksmaks panna.

Ratsionaliseerimise tähe all

ei tule tööliste tööpinget suurendada nii, et see tööliste tervisele hädaohtli-

kuks muutub. Ratsionaliseerimine ei tohi vähendada tööliste töötasu ja põhjustada tööliste vallandamist.

Kollektiivlepingute seadus tuleb ellu viia, sõlmides töölepinguid kutseühingute ja tööandjate vahel.

Oma üksikasjalised ettepanekud seaduste, määruste ja eeskirjade kohta teeb E. H. Liit teatavaks siis, kui talle võimaldatakse vastavate eelnõudega tutvuda ja nende kohta oma arvamist avaldada.

Riiklik sotsiaalkindlustus SSSR-is

Põhiseaduse järgi on SSSR-i kodanikel õigus materiaalsele kindlustusele haiguse, vanaduse ja töövõimetuse puhul. Seda õigust teostatakse tööliste ja teenijate laialdase sotsiaalkindlustusega, mida teostatakse riigi arvel, töötajatele hinnata arstiabi võimaldamisega ning neile laialdase kuurortidevõrgu kasutamiseks andmisega.

Tööliste ja teenijate sotsiaalne kindlustamine Nõukogude Liidus toimub täieliselt riigi arvel. Töölised ja teenijad ei maksa ise mingit kindlustusmaksu. Need tasuvad ettevõtted ja asutused kuni 10,7% suuruses üldisest töötasusummast. Kindlustusmaksudest saadud summad kulutatakse tööliste ja teenijate ning nende perekondade healuks ja abistamiseks.

Haige tööline ja teenija saavad hinnata arstiabi ja töötasu kogu haiguse ajal. Töölised ja teenijad, kellele see on vajalik, saadetakse sotsiaalkindlustuse kulul kuurortidesse ja sanatooriumidesse. Sotsiaalkindlustuse korral-

dust ja sammeid SSSR-is käsitleme edaspidi üksikasjalisemalt.

Iga aastaga suurenevad sotsiaalkindlustuse kulud. Esimesel viisaastakul kulutati sotsiaalkindlustusele 10,4 miljardit rubla, teisel 32,5 ja kolmandal 40 miljardit rubla. Tänavu ületavad sotsiaalkindlustuse kulud 7 miljardit rbl. Sellest läheb 4.761 milj. rbl. abirahade ja pensionide maksmiseks, 1.076 milj. rbl. kuurortide, puhkekodude ja sanatooriumide ülalpidamiseks, 100 milj. rbl. arstlikule toitlustamisele, 154 milj. rbl. kehakultuurile jne.

Eriti hoolitsetakse ema ja lapse eest. Emad saavad toetust mitte ainult raseduse ja sünnituse ajal, vaid ka lapse eest hoolitsemiseks. Töölt on emad vabastatud kuu aega enne ja kuu aega pärast sünnitamist, saades selle aja eest keskmise töötasu.

Emad, kel on enam lapsi, saavad riigilt eritoetust, mida makseti 1938. a. 946 milj. rubla, tänavu üle 1 miljardi rubla.

Riigi vahelesegamine töötulidesse Daanis

Demokraatlikus Daanis on riigivõim korduvalt seganud töötulidesse oma korraldava käega. Sealjuures pole aga Daanis teostatud sundvahendust nagu mitmel pool mujal. Riigivõim on astunud vahele ainult äärmistel juhtudel. Kutseühingute kongressidel on valitsuse sellekohast poliitikat teravalt arvustatud, kuid kui Stauning on asja ära seletanud ja küsimus hääletusele pannakse, siis on kutseühingute enamus pooldanud valitsuse seisukohta, kuna valitsuses istuvad praegu tööliste esindajad.

Käesolev aasta oli selle poolest õnnelik, et kollektiivlepingud lõppesid kõigest 20.000

töölisel. Tavaliselt võitlevad Daanis kollektiivlepingute eest sajad tuhanded töölised korraga. Kuna käesoleval aastal puudutati väheseid töölisi kollektiivlepinguist, siis arvati, et lepingud pikendatakse rahulike läbirääkimiste teel. Tegelikult oli aga valitsus kaks korda sunnitud vahele astuma. Esimene kord keelas valitsus eriseadusega streigi trükitööstuses, kuna töövõitlus langes just valimisajale ja streigiga oleks takistatud vaba mõtte ja seisukohtade avaldamist.

Teisel juhul astus valitsus meiereitööliste konfliktis vahele. Riiklik vahendusmees tegi ettepaneku, mille järele tööliste palgad olek-

sid tõusnud ja tööaeg lühenenud. Vahendaja ettepanek võeti üldhääletusel tööliste poolt vastu, kuid tööandjad lükkasid ettepaneku tagasi. Streik võis selle hääletuse tagajärjel kohe alata. Valitsus surus eriseadusega folketingis ja landstingis (Daani parlamendi alamkoda ja ülemkoda) vahendaja otsuse läbi. Peaminister Stauning põhjendas valitsuse otsust sellega, et pikemaajalisem konflikt meiereitööstuses tähendaks Daani põllumajandusele rasket kaotust ega ole üldhuvides. Samuti takistaks see võieksporiti. Põllumeeste esindajad väitsid, et võiekспорт streigi tõttu ei kannata, kuna maal olevat küllalt vabatahtlikku tööjõudu, et meiereisid käigus hoida. Äärmised parempoolsed lootsid sellest konfliktist suurt poliitilist profiiti lüüa, kuid see ebaõnnestus. Mõlemad kohad võtsid valitsuse ettepaneku esitatud kujul vastu. Samal ajal lükati ka konservatiivide partei ettepanek sundvahenduse sisseadmiseks tagasi. Selle valitsuse sammuga parandati tunduvalt 3000 tööliste olukorda.

Viimasel juhul ei oleks töölistes vahest sellast võitu saanud, kui riigivõim neid poleks toetanud.

Kopenhaageni trükitööstuse konflikti vahelesegamine toimus aga rohkem poliitilistel kaalutlustel. Valimiste-eelne streik trükitööstuses oleks kodanlaste parteide poolt tembeldatud mitte majanduslikuks, vaid poliitiliseks, ja see oleks agitatsiooni sotsiaaldemokraatide vastu kõvendanud. Tavalises olukorras oleks aga valitsus vaevalt trükitööstuse konflikti vahele seganud. Valitsuse vaheleastumist põhjustab veel see, et streik poleks puudutanud töölisajakirjandust. Kodanlased oleksid itelnud, et töölistel püüavad streigiga vaba sõna ja mõtet lämmatada. Kutseühingud ei tõstnud tormi ka nende kahe viimase vahelesegamise ajal, kuna esimene kord see oli vajaline, et hoida ära tõsisemaid häireid majanduselusel, ja teisel korral ei tahetud poliitiliste vastaste kätte anda propagandarelv, millega nad oleksid võinud hakata ründama demokraatlikku valitsusvormi.

Riigikohtu tegelust tööiguse valdkonnas

Missuguste normide järgi määratakse pensione?

Põhjendatud on kaebaja seisukoht, et pensioni ja tööliste teenistuse suuruse määramisel on kohaldatavad normid, mis kehtivad õnnetusjuhtumi ajal.

(Tshiv.-os. t. 208 — K — 1939. a., ots. 5. X 1939. a.)

Saamata ületundide lisatasult arvestatakse $\frac{1}{2}\%$ viivitusraha.

Fikseerides nõudjale lisatasu maksmata jätmist ületunnitööde eest kostja poolt oli ringkonnakohus õigustatud määrama vastava summa pealt $\frac{1}{2}\%$ ööpäeva eest viivitusraha. Kostja ei või end vabandada selles suhtes sellega, et ta ei teadnud, et tema peal lasub säärane kohustus, ja et tema enda teadmisel ta olevat kõik täitnud, mida seadus temalt kui käitise omanikult nõuab, sest et keegi ei või end vabandada seaduse mittetundmisega, eriti aga siis, kui on tegemist säärast laadi avalik-õigusliku normiga.

(Tshiv.-os. t. 427 — R — 1939. a., ots. 28. IX 1939. a.)

Hankeandja ei ole kohustatud tasuma $\frac{1}{2}\%$ viivitusraha.

Tööliste töölepingu seaduse § 27 põhjal lasub kohustus $\frac{1}{2}\%$ viivitusraha maksmiseks tasumata jäänud teenistustasu pealt vaid tööandjal, aga mitte hankeandjal Tööliste töölepingu seaduse § 10 põhjal.

(Tshiv.-os. t. 453 — R — 1939. a., ots. 5. X 1939. a.)

Haigekassade tegevusest

Narva linaketramise manufaktuuri haigekassa peakoosolekul 17. okt., mida juhatas esimees A. Mütürsepp, võeti vastu suvekooloonia aruanne. Haigekassa arvel oli suvekooloonias 90 last 2482 päeva. Kulu päevas lapselt,

arvestati kr. 1.05,5. Suvekooloonial oli kulusid 2627 kr. 10 s.

Toit maksis päevas 59,2 s., muud kulud 46,3 s.

Lapsed võtsid kaalus keskmiselt juure 1,45 kg.

Haigekassal oli ülekulutusi, mis on põhjustatud rohkest haigete arvust. Otsustati muuta abistamisnorme: maksa haigusabiraha kassaliikmeile kodus, ambulatoorselt ja haigemajas arstides $\frac{1}{2}$ keskmise päevapalga suuruses, kolmandast kalendritööpäevast alates. Kassaliikmeil, kes vähem kui 2 nädalat on olnud kassaliige, ei ole õigust pärast töölt lahkumist saada haigekassast abiraha.

Ka tööõnnetuse läbi vigasaanud saavad toetust $\frac{1}{2}$ suuruses.

Neile haigeile ja vigasaanuile, kes töötavad kõik päevad nädalas, otsustati maksa abiraha ka kõigi pühapäevade eest, kuid hariliku haiguse puhul ikka 2 esimest tööpäeva maha arvata.

Sünnitusabiraha määrati terve keskmise päevapalga suuruses, makstes seda ka pühade ja pühapäevade eest. Matuseabiraha maksetakse 30-kordse keskmise päevapalga suuruses.

Hiiu-Kärkla kalevivabriku haigekassa peakoosolek oli 8. nov. Lisaeelarve võeti vastu. Määrusi ja norme muudeti nii, et haigekassa maksab oma liikmeile toetust haiguse korral kodus ja haigemajas ravides $\frac{1}{2}$ keskmisest päevapalgast, alates esimesest haiguspäevast. Haigusraha maksetakse ka pühade ja pühapäevade eest. Haigekassa maksab oma liikmeile toetust haiguse korral kodus ja haigemajas ravides $\frac{1}{2}$ keskmisest päevapalgast, alates esimesest haiguspäevast. Haigusabiraha pühade ja pühapäevade eest ei makseta, alates 17. nov. 1939. a.

Otsustati osta Kärkla linnavalitsuselt Hiiu-Kärkla kalevivabriku haigekassa nimele

praegu haigekassa käes kasutada olev Uue tänava ääres asetsev ehituskrunt nr. 167, mille suurus on 1545 ruutmeetrit. Ostuhind on 81 kr. 12 snt.

Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustuse teostamine Kostariikas. Sotsiaalkindlustuse rajamiseks on tehtud ettepanek ellu kutsuda hoolekandebüroo, kus oleksid esindatud töövõtjad ja tööandjad. Ette on nähtud vanaduse ja järelejäanute kindlustusmaks. Hoolekandebüroo eesmärgiks on rahva korteriolude parandamine.

Sotsiaalkindlustus Saksas. 19. aprilli 1939. aasta seadusega täiendati õnnetuskaitse, invaliidisuse, ametnike ja mäetöölise pensioni-kindlustust. Parandused käsitlevad ka lastekaitset, vaestelaste kindlustust ja sõdadest osavõtnute kindlustust.

Kohustusi üliõpilastele. Uus õppekava Saksa arstiteaduslikes fakulteeetides näeb ette rea kohustuste laiendamise. Üliõpilased ei tohi enam puududa tundidest, millel on oluline tähtsus rahva elus. Tuleviku arst peab omama ka täielisi teadmisi sel alal. Teoreetiline õpetus peab jääma praktilisest tahupoole.

Sotsiaalkindlustuse teostamine Boliivias. Käesoleva aasta veebruaris peeti La Pazas tööhoolekandeametnike päev, millest võtsid osa ka pankade, tööstuse ja käsitöölise esindajad. Päevakord puudutas ka sotsiaalkindlustuse küsimust. Tehti ettepanek kontrollida ja täiendada tööseaduse raamatut, arvestades tööandjate ja töövõtjate ettepanekuid ja „Internationales Arbeitsamt'i" aruandeid. Päev usaldas sotsiaalhoolekande ja tööministeeriumi ametnikest koosneva komisjoni kätte sotsiaalkindlustusseaduse kavandi väljatöötamise. Komisjon otsustas, et kindlustus peab olema kohustuslik kõigile töövõtjaile, parandades nende elutingimusi ja kaitstes surnud kindlustatu järelejäanuid.

Mäetöölise aastamaksu tõus Prantsusmaal. 20. mai 1939. a. korraldusega parandati maksivaid mäetöölise aastarendi eeskirju. Põhimaksu tõsteti 500 frangi võrra aastas. Osamakse, invaliidisuse ja järelejäanute kindlustusmakske kõrgendati samuti. Kindlustatud perekonnapead on kohustatud iga alla 14 aasta vana lapse eest maksma kuus lisa-maksu 50 franki.

Töölise ja ametnike sotsiaalkindlustus Ekuadoris. 10. üleameerikalisel tervishoiukaitse konverentsil dr. Carlos Andrade Marin andis ülevaate arstlikust ja tervishoiulisest teenistusest ja sotsiaalkindlustuse ülesehitustööst Ekuadoris.

2. okt. 1935. a. seadusega pandi kehtima kohustuskindlustus. Eraametnike ja tööliste kindlustus jõustus 31. märtsil 1937. a. Kohustuskindlustus on maksev eraettevõteteis ja vabrikuis töötavate isikute kohta kuni 45 aasta vanuseni. Kohustuskindlustatute arv oli 1938. a. 78,125 ja vabatahtlikult kindlustatute arv 184.

Sotsiaalkindlustus Greekas. 13. veebruaril 1939. a. andis valitsus määruse vanadus-, invaliidisus-, haigus- ja emadekindlustuse kohta.

Sotsiaalkindlustuse muudatusi Itaalias. 14. aprillil 1939. a. korralduse nr. 636-ga on muudatusi tehtud sotsiaalkindlustuses invaliidisuse, vanaduse, tiisikuse, sünnituse ja töötaoleku puhul. Korraldus hakkas kehtima 1. mail 1939. a. Vanadus- ja invaliidisuskindlustust täiendati järelejäanute kindlustusega, emadekindlustust muudeti abielulahutus- ja sünnituskindlustusega. Tiisikuse vastu kindlustamine on maksev ainult ägedaloomulise tiisikuse puhul.

Õnnetusjuhtumite ja kutsehaiguste kahjustamine Arkansas. 1939. a. jaanuaris võeti Arkansas vastu seadus õnnetusjuhtude vastu võitlemiseks tööstustes ja kindlate kutsehaiguste puhul.

Mississippi osariik P.-Ameerika Ühendriikides on ainuke, kus puudub kahjustusseaduseandlus.

Sotsiaalkindlustuse küsimuse seletus Kolumbias. Vabariigi president seletas 1. mai 1939. a. teadaandes töölistele, et valitsus valvab selle järele, et sotsiaalkindlustus haiguse ja töötaoleku vastu läbi viiakse. Tulevikus hakatakse hoolitsemata rohkem ka haigusabi, laste- ja emadekaitse eest.

Kirjanike kindlustus Rumeenias. 6. juunil 1939. a. jõustus kirjanike vanadus-, invaliidisus- ja järelejäanute kindlustuse seadus Rumeenias.

Ajakirjanike kindlustus Jugoslaavias. 10. märtsi 1939. a. seaduse ümberkorraldusega laiendati ametnike sotsiaalkindlustust ka ajakirjanikele.

Töökaitses

Kreenholmi tööliste töötasu tõstmise küsimus jäeti töötülide lahendamise komisjonis pooleli. Esimehe arvamine oli, et töötasu võiks tõsta 10—12%, kuid seega ei olnud päri Sotsiaal- ja Majandusministeeriumi ning tööandjate esindajad. Põhjused on teadmata.

Riigi tööametiseaduse põhilused on koostatud. Tööamete põhiluseid uurib ratsionaliseerimiskomitee üldsektiooni eriteadlaste komisjon. Kui see uurimus on toime tulnud ja on loodud tööamet, hakkavat tööamet uurima tööturgu. Vististi oleks tööamet ka mingiks tööturukeskuseks, mis on juba tegutemas autoritaarsetes riikides. Viimaste mõjutusel hakkavad neid ameteid looma ka poolautoritaarsed riigid. Autoritaarsetes riikides on ühenduses tööametiga ka sisse seatud töösundus.

Ariteenijate töötasud Eestis on üldiselt madalad: kuni 50 kr. kuus saab 29,9%, 51—70 kr. — 28,3%, 71—90 kr. — 19,4%, 91—110 kr. — 10,5%, 111—150 kr. — 8,3% ja üle 150 kr. ainult 3,6%.

Need madalad palgad on tingitud peamiselt sellest, et ariteenijad on organiseerimata, töötahtjaid aga liig rohkesti. Arid

võiksid enam maksa, kuid isegi väga suure puhaskasuga töötavad ärid ei taha oma teenijale enam maksa kui teised.

Kutseühingute kongressid SSSR-is olid oktoobrikuu lõpul ja novembrikuu algul Moskvas, Leningradis, Harkovis, Tuulas, Novosibirskis ja teistes tööstuskeskustes. Kongressidel tehti ülevaade kutseühingute tööst ja ülesandeist, valiti ka esindajaid X üleriiklikule kongressile. Kutseühingute ülesandeks on ka töötajate kommunistlik kasvatustöö, suurte hulkade rakendamine kolmanda viisaastaku kava teostamisele, võitlus tööviljakuse tõusu eest, töödistsipliini kasvatamine, sotsialistliku võitluse ja Stahanovi liikumise arendamine, tööliste kultuurilise ja materiaalse olukorra parandamine. Kutseühingud juhivad ka sotsiaalkindlustust, tööliste korterite ehitamist ja kultuuritööd tööliste keskel. Nende käsutuses on riikliku kindlustuse mitmemiljardiline fond.

Kutseühingute kongressidel esinevad töölistest parimad jõud.

Aptekides on pikk tööpäev. On apteek, kus tuleb töötada kella 8—20, selle juures lubatakse lõunavaheaga vaid 1 tund. Üks päev nädalas on vaba. Öövalve on iga kolme päeva järele.

Nõukogude Liidu naistest töötab üle 100 tuhande inseneridena ja tehnikutena käitistes, 12.000 naist töötab teaduslikes uurimis-instituutides, tuhanded töötavad muusika, näitekunsti ja skulptuuri alal. Raudteel töötab masinistidena 44 naist ja masinisti abidena 4500. Raudtee tehnilised kursused on lõpetanud 40.000 naist. Naiste keskel kasvab ka poliitiline aktiivsus: aktiviste-perenaisi on juba umbes 500.000.

Teisel viisaastakul tõusis naistööliste arv tunduvalt, 1937. a. oli naisi SSSR'i rahvamajanduses töös 55,4%.

Traktorijuhtideks õpib 105.000 tüdrukut.

Tööstusalade grupeerimine tervishoiu- ja raviteaduse alal. Brasiilia tööministrile esitatud aruanne jagab tööstused tööalade järgi 12 gruppi. Töölistele, kes töötavad raskeis tervishoiulisel töötajal, nähakse ette 50%-line palgalisa, keskmisel tervishoiulisel kahjulikes töötajal 30%-line palgalisa ja kergelt kahjulikes töötajal 20%-line palgalisa.

Noorsoost töövõtjate õnnetuskaitse. Käesoleva aasta jaanuaris andis Daani sotsiaalminister korralduse kardetavatel masinatel töötavate noorukite töötajate järelevalveks. Määrus keelab alla 16-aastasil töö teatud liiki masinail. Tööstuskäitistes peab üles pandama eeskirjad. Tööstushoolekande juhatus võib teatud masinail lubada ka erandeid, kui see on tingitud olukorrast. Määruse eeskirjadest üleastujaid karistatakse. Määrus jõustus 1. aprillil 1939. a.

Tööstusliku tervishoiu- ja õnnetuskaitse osaline korraldus Peruu. 2. jaanuaril 1939. a. andis sotsiaalse hoolekande direktsoon korralduse tööstusliku tervishoiu- ja õnnetuskaitse kohta. Korraldus püüab kergendada 1936. a. määrusis ette nähtud ülesandeid, hoolitse-

des tööruumide eest, et ära hoida kutsehajgusi ja õnnetusi.

Töökaitse selts Saksas. Töökaitse selts on avaldanud 1938. a. kohta aruande, milles on tehtud kokkuvõtteid töö, toitluse, tööruumide jne. kohta. Seltsi eritoimkondade poolt on toime pandud kontrollimisi tööstuslikes ettevõtetes.

Naistööjõudude kasutamine Saksas. Alates 1933. a. kuni käesoleva ajani on naistööjõudude kasutamine Saksas ikka enam maad võtnud. 1933. a. algul oli 100-st töölisest 69,1% mehi ja 30,9% naisi, 1938. a. aga 67,2% mehi ja 32,8% naisi. Ka naisametnike arv on tõusnud 9% võrra.

Tervishoid

Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadused tehti Riigivolikogus vähe muudatusega. Tervishoiupersonaali hulka kuuluvad arstid, hambarstid, rohuteadlased, apteegiassistendid, öed ja ämmaemandad-öed, velskrid, masseerijad ja hambatehnikud. Öed, ämmaemandad-öed, velskrid, masseerijad ja hambatehnikud moodustavad arstliku abipersonaali ning apteegiassistendid rohuteadlaste abipersonaali.

Vabariigi Valitsusel on õigus oma määrusega ajutiselt keelata teatavasse kohadesse uute vaba praktika alal tegutsevate isikute juureasmist, kui neis kohtades ilmneb nende isikute ülemäärane koondumine ning samal ajal majal on neist puudus. Taudide või sõja ajal kui ka üldohu või vaenlase kallale tungi puhul või muudel erakordsetel juhtudel, kui ei jatku ametliku tervishoiupersonaali tööjõust ega leidu tervishoiupersonaali hulgas küllaldasel arvul vabatahtlikke tervishoiu alal tegutsemiseks, on sotsiaalministril õigus tervishoiupersonaali hulka kuuluvaid isikuid sunduslikult määrata kaitseteenistusse. Kaitseteenistuse ajal loetakse need isikud riigiteenistuses olevaks ning nad saavad tasu sotsiaalministri poolt kinnitatud suuruses.

Iga kutsesalal töötav arst on kohustatud: 1) ravima ravimisele võetud haigeid oma parima tundmise järele, kasutades seejuures täieliselt oma teadmisi ja kogemusi ning hoolitsedes haige tervise huvi ja tervete kaitse eest; 2) andma arstiabi ning igal ajal põhjendatud juhtumil ilma kutsutud kohta, kusjuures arstiabi andmisest arst võib keelduda: a) arsti enda või tema perekonnaliikme raske haiguse korral; nakkushaiguse korral arsti perekonnas või arsti kokkupuutumisel nakkushaigusega, kui sellele ei ole jõudnud järgneda tarviline desinfektsioon; c) teistel mõjuvatel põhjustel; 3) pidama nõu raskemate haiguste või operatsioonide korral arstide-eriteadlastega, kui seda nõuab haige seisukord või kui seda soovib kas haige või ta omakend; 4) hoidma haigete isiklikke ja perekonnasaladusi, välja arvatud juhul, mil nende avaldamine on tehtud arstile kohuseks vastavate seadustega; 5) ilma kohtu või politsei kutsel surnute lahkamisele, ülevaatussele või eksperdiksi; ilmutamisest keeldumine on lubatud peale vastavates seadustes ettenähtud juhtude ka juhul, kui arst on saanud kutsu

ilmuda raskesti haige või sünnitaja juure või viibib seal; 6) kirjutama rohutähed (retseptid) selgelt ning loetavalt; 7) esitama maa- või linnaarstile möödunud aasta arstliku tegevuse kohta aruande Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktori poolt määratud ajaks ja tema poolt kehtima pandud vormi järgi; 8) täitma ülesandeid, mis on ette nähtud teistes vastavates seadustes ja määrustes.

Kutse alal töötavale arstile on keelatud ravimite müük ja nende valmistamine müügi otstarbel. Ravimite müügi all ei mõisteta seda, kui arst haiguse iseloomu tõttu on sunnitud haigele viivitamata andma ravimeid ja nende eest võtab tasu.

Igal hambaarstimise alal töötaval arstil, hambaarstil ja dentistil võib olla ainult üks ravimiskabinet.

Hambatehnikud valmistavad arstide või hambaarstide poolt iga üksiku juhu kohta antud tellimiste põhjal proteese, kunsthambaid, hambakroone ja teevad muid sellaseid tehnilisi töid. Hammaste väljatõmbamine ja plombeerimine ning hammaste ja suuõõne ravimine on neile keelatud.

Enne käesoleva seaduse jõustumist seaduslikus korras registreeritud tervishoiuperсонаali hulka kuuluvad isikud ei kuulu ümberregistreerimisele.

Registreeritud rohuteadlaste kandidaadid loetakse rohuteadlasteks ja apteegipraktikandid apteegiõpilasteks.

Velskritena võivad peale velskrikoolide lõpetanute registreeruda pärast vastava katse õiendamist ka isikud, kes kuni 15/28. novembrini 1917 ja Eesti iseseisvuse ajal kuni 2. veebruarini 1920. a. on omandanud roodu- või sõjaväevelskri kutse ning pärast seda on pidevalt tegutsenud velskrina. Seaduses on 45 paragraafi.

Raviasutuste ja laboratooriumide seadus võeti Riigikogu poolt vastu. Raviasutusteks loetakse haiglad, ambulatooriumid, sanatooriumid, vesi- ja mudaravilad ning muud haigete statsionaarse või ambulatoorse ravimise alal tegutsevad tervishoiuasutused. Laboratooriumid on uurimisasutused mitmesuguste tervishoiu- ja ravialaste analüüside toimetamiseks. Raviasutustel ja laboratooriumidel peavad olema tegevuseks vajalised ruumid, seadmed, vahendid ja personaal.

Raviasutusi ja laboratooriume võivad asutada ja ülal pidada riigi- ja omavalitsusasutused. Eesti Haigekassa, Eesti Punase Risti Selts, juriidilise isiku õigustega eraasutused ja organisatsioonid ning eraisikud.

Statsionaarsete raviasutuste asutamiseks annab loa sotsiaalminister, muude raviasutuste ja laboratooriumide asutamiseks Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktor.

Raviasutused töötavad põhikirja alusel.

Raviasutuse või laboratooriumi avamiseks on vajaline Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktori luba.

Differiiti haigestumisi oli läinud kuus Tartumaal. Nii jäid Puka algkoolis mitmed õpilased differiiti. Õppetöö katkestati ajutiselt.

Lapsetuse põhjusi Lätis uurib rahva elavate jõudude uurimise instituut, kes selleks otstarbeks on välja saatnud 3000 küsimuslehte. Vastuseid on saadud 500 perekonnalt. Nagu vastustest nähtub, on pool vastaajast esimesel abieluaastal hoidunud laste sünnitamisest mitmesugustel kaalutlustel. Materjale pole veel avaldatud.

Bakterite hävitamise alal tehtud leutise eest sai Nobeli auhinna Saksa prof. G. Domagk. Prof. Domagk, kes praegu on 45-aastane, töötas algul arstiteaduse ja keemia professorina Münchenis, 1927. a. alates ta on Saksa kontserni IG-Farbenindustrie teenistuses, kus ta võis oma soovide kohaselt ehitada vastava laboratooriumid ja teha oma leiutusi. Prof. Domagk on leiutanud bakterite hävitamise preparaadi prontosili, teadusliku nimega sulfonamiid-diaminoatsobensool, mida kasutatakse eriti rohkesti Saksa maal, Inglismaal, Ameerikas ja Skandinaavias.

Tervishoiukorraldust Lääne-Valgevenes, mis Poolamaalt läks SSSR-i valdamisele, on lühikese aja jooksul parandatud. Poola riik, juhitud jõukatest, ei hoolinud oma rahva heaolust. Nii oli ka Lääne-Valgevenes vaid maksuline arstiabi, mida ei saanud kasutada vaesestunud rahvas. Puudusid lastesõimed, sünnitusmajad, lastehaiglad, piimaköögid, nõuandepunktid. Nüüd on SSSR-i tervishoiukomissariaadi poolt loomisel uus tervishoiukorraldus. Asutatakse haiglad 5000 voodiga, lastesõimed 3000 voodiga, 25—30 ambulantsi. Käitiste juures asutatakse ambulantsid. Ka sanatoorium on korraldamisel 500 kohaga.

Ametisse pannakse 1200 arsti, nende hulgas 400 hambaarsti.

Emaj ja lastekaitse

Noorsoost töövõtjate kaitse Kolumbias. Töö-, tervishoiu- ja hoolekandeministeeriumi laste- ja emadekaitse osakonnas on moodustatud eriosakond, mis valvab 3—18-aastaste noorte kaitse seaduse läbiviimist. Eriosakond oma koostöös tööministeeriumiga tahab tööstustes, maamajapidamises, käsitöös jne. läbi viia laste ja noorsoo töötingimuste parandamist.

Vaimsel alal töötajate nõuandev komisjon. Et sellele grupile tööliste teha võimalikuks oma soove ja seisukohti väljendada, moodustas Rahvusvaheline Tööstööbüroo 1937. a. nõuandva komisjoni vaimsel alal töötajatele. Komisjonis on esindatud Rahvusvaheline Tööstööbüroo, Vaimse Ühistöö Rahvusvaheline organisatsioon ja Tööstöö Ühendus. Komisjon on pidanud rea koosolekuid, millest viimane toimus tänavu.

Vaimsel alal töötajad ja sotsiaalkindlustus. Esimeses järjekorras on Rahvusvahelise Tööstööbüroo vastav komisjon pöörnud tähelepanu invaliidide, vanade ja järelejäätavate kindlustamisele. See küsimus on väga erilaadiline, sest enamuses riikides kehtivad erinevad kohustuslikud kindlustusseadused.

Emadekaitse Saksas. Saksa tööstuses on peaaegu iga kolmas naistöoline abielus ja laste ema, seepärast kõvendatakse tulevikus nende kaitset. Tööandjad peavad hoolitsema lasteaedade ja puhkeruumide eest lastele ja emadele. Berliini ametiasutused kavatsesid ehitada uusi kodusid naistöoliste lastele. Viimane töö tegevusaruanne „Ema ja Laps“ mainib 1937/1938. a. järgmisi edusamme: raskejalgsuse ja sünnituse puhul on hoolitsetud 219.187 naise ja 21.701 vallasema eest. Imikutekodudes on vajanud hoolitsust 132.018 imikut. Lastekodude arv on tõusnud 915-lt 3.461-le.

Emadekaitse Indias. 17. aprillil 1939. a. jõustus seadus nr. IV. Seadus näeb ette 4-nädalase puhkuse emadele tööstuskäitistes, kus töötab vähimalt 10 töolist, enne ja pärast sünnitust. Puhkuse vältel on tööandja kohustatud tasuma neile normaalse kuupalga. Ka ei tohi sel ajal naisi vallandada. Naistöolistel on õigus kahjutasu nõuda ka sel juhul, kui neid vallandatakse ilma erilise põhjusega kuus nädalat enne sünnitust.

Laste- ja noorsookaitse Argentiinas. Tööministeerium nõuab, et noorte ja laste tööseaduse eeskirjad karmilt ellu viidaks. 14—18-a. noored võivad töötada 6 tundi päevas ja 36 tundi nädalas. Tööaeg peab seejuures olema kella 7—20 vahel. Pärast kella 20 võivad töötada ainult isikud üle 18 aasta. Pühapäeviti võivad töötada noorukid, kes on üle 16 a. vanad.

Emadekaitse Kolumbias. Kolumbia vabariigi presidendi nõudel moodustati töö-, rahvatervishoiu- ja sotsiaalhoolekandeministeeriumis eriline osakond laste ja emade kaitseks. Uus ministeeriumi osakond töötas välja 17. veebruaril 1939. a. korralduse. Koos tööministeeriumiga peab uus osakond kontrollima naiste ja laste tööd nii era- kui ka avalikes käitistes. Naistöoliste nõutakse täielist puhkust ja rahu raseduse puhul seaduses ettenähtud puhkuse ajal.

Emadekaitse Dominikaani vabariigis. Ministeeriumi korralduse nr. 150 alusel peavad abielus naisõppejõud saama maksulist puhkust kuu enne ja pärast sünnitust. Puhkus möödunud, nad saavad oma teenistuse tagasi.

Naistöõjõud P.-Ameerika Ühendriikides. Tööministeeriumi 30. juunil 1938. a. lõppenud majandusaasta aruanne sisaldab ka andmeid tööministeeriumi juures oleva naistöõ ametiühingu tegevuse kohta.

Ametiühing on teinud uurimisi järgmistes küsimustes: naistöõjõu edasiarendamises, minimaaltasu kindlaksmääramisel pesu- ja kuitvamismajades, mees- ja naistöõjõudude palga vahedest, vallaliste naiste toetuse küsimustes Chicagos ja naistöõjõudude õnnetusjuhtudel tööstustes.

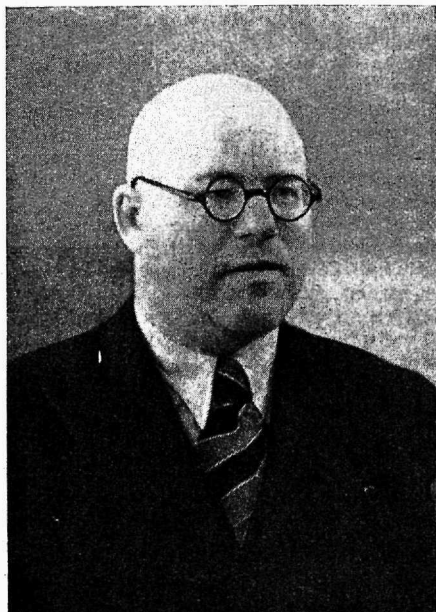
Aruande avaldamisel ei olnud aga palju uurimised veel lõpetatud.

Naistöõjõud Nõukogude Liidus. Käesoleva aasta kevadel tegi vene ajakirjandus propagandat, et naisi rakendatakse tööle ka maa-

majapidamises ja traktorite jaamades, nagu seda on tehtud söekaevanduses.

100.000 naistraktorijuhi kutseõpetus. Riigi- ja maakaitse huvide kavatsetakse selle aasta vältel 100.000 naistraktorijuhti välja õpetada. Ajakirjanduse üleskutsute põhjal kommunistliku noorsooühenduse kesknõukogu ja majanduskomissariaat on annud korralduse 100.000 naistraktorijuhi õpetamiseks, katkestamata harilikku kutsetööd. Traktorijuhtidele, agroomidele ja mehaanikutele, kas abistavad seda õppetööd, on määratud preemiaid.

Johannes Pöllupüü 50-aastane.

Johannes Pöllupüü, vanem tööinspektor

1. novembril s. a. tähistas oma 50-dat sünnipäeva üldiselt tuntud vanem tööinspektor Joh. Pöllupüü, kes on sündinud 1889. a. Rae vallas. Alghariduse sai ta Kurna valakoolis, Tallinna II kroonu algkoolis, Tallinna Nikolai kirikukoolis, Jakob Vestholmi erakoolis ja keisrinna Katarina II nimelises linnakoolis. Pärast Tallinna linna õhtukeskkooli lõpetamist ta õppis õigusteadust Tartu ülikoolis. Juba koolis käies on juubilaril tulnud endale õppimise kõrval tegeliku tööga hankida ülalpidamist, kuna puudus igasugune toetus vanemalt või mujalt. Kuni 1919. a. töötas juubilar erakäitistes vastutavatel kohtadel, nagu „Dvigatelis“ jne., mis ajast alates asus riigiteenistuses töökaitse ja sotsiaalkindlustuse ala ametnikuna. Seega võib J. Pöllupüü tagasi vaadata ka 20-aastasele riigiteenija tööle. 1920.—1927. a. töötas J. Pöllupüü töökaitse komisarina I ja II jaoskonnas ning alates 1927. a. kuni tänaseni vanema tööinspektorina Sotsiaalministeeriumis. Oma kutsetööle on J. Pöllupüü alati suhtunud täie tõsiduse ja asjatundlikkusega, pida-

des kinni põhimõttest — riigiametnik on rahva teenija ning sellena ta peab erapoolelt, vahet tegemata kodanike vahel, neid kõiki seadusega peale pandud ülesandeks teema ühtlaselt, vastutulelikult ja ausalt, mitte kartes seejuures asjaosalistele tõtt ütelda, kui selgub, et nad ise sellest kõrvale kalduvad. Seetõttu on juubilar võitnud üldise lugupidamise ka nende juures, kes arvavad enese seisvat juubiari suhtes vastasrinnas.

Tööinspeksiooni juhina on J. Pöllupüü aluvalle ametnikele kaasteenija ja sõber, kuid ka väga nõudlik ülemus, kes ei andesta ühtki üleastumist või eksimust, mis võiks kahjustada riigi või kodanike huvisid ja ametkonna autoriteeti.

Kutsetöö kõrval on J. Pöllupüü aktiivselts olnud tegev ka ühis- ja seltskondliku elu aladel. Nii oleme võinud teda näha kutseühingulises töös kontori- ja kantseleiteenijate kutseühingus, Sotsiaalministeeriumi ametnike kogus, ametnike laenu- ja hoiukassas, poliitikatelgelasena Asutava Kogu päevil, kirikutelgelasena Tallinna Jaani kiriku nõukogus, tubli isamaalaseks Kaitseliidus ja paljudes majanduslikes ja kultuurilises ühinguis, nagu Nõmme Majaomanike Seltsis, Tallinna Akadeemilises Klubis jne. Akadeemiliselt kuulub J. Pöllupüü EÜS „Ühenduse“ perre.

Teenete eest on talle annetatud Punase Risti II klassi II järgu teeneterist.

Soovime, et J. Pöllupüü jätkuks tervist ja jõudu paljudeks aastateks töötamiseks ta kutsealal kui ka seltskondlikus tegevuses rahulduseks talle enesele ning kasuks meie rahvale.

M.

Mitmesugust

Majandusteadlaste nimel on esitatud majandusministrile märgukiri, milles soovitakse, et sakslastest vabanevad juhtivad kohad tuleks täita asjatundlike ja eriharidusega isikutega. Eestis olevat praegu küllaldaselt kõrgema majandusliku haridusega isikuid, kes senij oma erialalise tegevuse puudusel on pidanud siirduma teistele aladele, kus ei ole vajadust kõrgema majandusliku hariduse järele. Praeguses olukorras peitub parim võimalus nende tööjõu rakendamiseks otstarbekohasemal viisil.

On kahtlemata tarviline, et juhtivad kohad tuleksid täita asjatundlike ja eriharidusega isikutega. Alati ei ole aga ka majandusteadlased asjatundjad. Majandusteadlaste all mõeldakse meil harilikult neid isikuid, kes on õppinud ülikoolis, sellest hoolimata, kas nad on teadlased või mitte.

Mida õigeks pidada ei saa, on see, kui hakatakse eelistama „majandusteadlase“ tunnistusega isikud. Käitiste juhtimisel ei ole tähtis paber, vaid oskus, vilumus ja energia. Tööstus ja kaubandus ei oleks küll kunagi arenenud praeguse kõrguseni, kui nende juhtimist oleks piiratud paberitega — „majandusteadlaste“ kutsetunnistusega. Peaasi on ikkagi isiku võimed, mitte aga paber.

Ei oleks ka õige, kui isegi erakäitistes hakatakse piirama juhtivate tööjõudude valikut ja nõudma, et ühele või teisele kohale palgataks vaid „majandusteadlasi“.

Inglismaa, ühes arvatud saared ja saarekesed, mida on umbes 5000, on suur 242.000 ruutkilomeetrit, kus on 47 milj. elanikku. Inglismaa on Briti impeeriumi süda. Briti impeeriumil on maa-ala 39 milj. ruutkm. 493 milj. elanikuga Briti impeerium on nii suur, et siin mõnel pool paistab ikka päike. Suur-Briti oli kaubavahetuse poolest esimesel kohal maailmas: 1936. a. veeti sisse 660 milj. ja välja 345 milj. naelsterlingi eest. Inglismaad varustavad ta dominioonid. Ta on rikkaim maa. Tema rahvuslik tulu aastas on umbes 4 miljardit naelsterlingit, mis teeb iga hinge kohta 87 naelst., kuna seda tulu tuleb Prantsusmaal 46, Saksamaal 43 ja Itaalias 28 naerst. Inglise kirjanik Bernard Shaw ütleb, et inglased on süda pahemal ja rahapung paremal pool rinda. Rahapung on raskem kui süda ja sellepärast ei juhi inglased mitte süda ega humaansed tunded, vaid rahapung — egoistlikud rahateenimise huvid.

Inglise parlamendis — alamkojas — on 615 liikmest 450 kapitalisti, kes on seoses tööstus- ja äriettevõtetega. Nende hulgas on 170 aktsiaseltside direktorit ja juhatuse liiget. Üks parlamendi liige on 34 juhatuses, 8 liiget on 10—20 juhatuses. Lordide kojas — ülemkojas — on peamiselt suurmaamänikud, vabrikandid ja suurte kapitalide valdajad. 729 lordide koja liikmest on 246 suurmaapidajat, 112 kindlustusseltside direktorit, 74 rahaasutuste ja 67 pangajuhti, 64 raudtee-ettevõtete direktorit ja 49 laevasõiduseltside direktorit. 612 lordi tulud on aastas igahuul umbes 3000—30.000 naelsterlingit. Teised — 117 — ei ole ka sugugi vaesed. Lordide koja liikmeile kuulub peaaegu kogu Inglise maa-ala: ühele neist kuulub suur osa Londoni maa-alast, teisele 27% pealinna territooriumist. Temale kuuluvad ka majad ja vabrikud jne., mida ta annab rendile 99 aastaks. Kogu London on 8 suurkapitalisti omandus. Pealinnas, kus on 8 milj. elanikku, ei ole 7.960.000 isikul mingeid varandusi.

Inglased armastavad linnast maal puhkusel käia: nad armastavad maaelu, aiapidamist, kana- ja kodujäneste kasvatust. Sellega on seletav ka nende pühapäevarahu. Maal on ka mõjuvõimsate salongid, kus tehakse koalitsioone ja kokkuleppeid ning ettevalmistusi valimistele.

Tööliisklassi mõju Inglismaa sotsiaalpoliitikale ei ole veel kuigi suur, hoolimata tööliikumise pikast ajaloost. Inglise tööliste elutingimusi on raske võtta eeskujuks. Väga palju sellest, mida kirjutas omal ajal Engels inglise tööliste elust, säilib veel tänapäeval sotsiaalse pahena ja puudusena.

Suur sotsiaalne viletsus on Poolas. $\frac{3}{4}$ rahvast hulgab. Ida-Preisimaalt välja aetud poolakad pidid lahkuma varanduseta, ainult 25 kg lubati kaasa võtta. Nende varandusi asusid kasutama Baltimaailt väljarännanud isikud.

Varssavis on 35 protsenti majadest rused, peale selle raskesti kannatanud 20 prots. Varssavis hukkus sakslaste pommitamiste läbi umbes 50.000 inimest. Vigastuste hulk pole teada. Hukkusid terved perekonnad. Surnute ja vigastatute keskel on rohkesti lapsi ja naisi. Perekonnad lõhuti. Tuhanded laibad on veel maetud rusude alla. Puudus on kortereist ja toiduaineist. Võimud hoolitsevad peamiselt sakslastest elanike eest, teistele vähem tähelepanu pöördes.

Poolakatest ja juutidest on moodustatud töökolonnid, kes peavad linna puhastama sõjajälgedest ja rusudest.

Suur hulk poolakaid on pagulastena paisatud teistesse riikidesse, hulgad on sõjavangis, perekonnad isata ja toitjata.

Juhtivad riigimehed ja kõrgemad sõjaväelased pagesid õigel ajal välismaale, kus neil jätkub elamiseks kapitale.

Rahvas aga peab elama suures viletsuses ja hädas. Sõjas ei kannata mitte juhid ja need, kes rahu ajalgi käsevad ja keelavad, vaid rahvas ja väetid lapsed.

Donbassis on avastatud uusi kivisöeladeid. Nüüd on Suure Donbassi all 300.000 ruutkilom. maad. Läänes ulatuvad kivisöekihid Kiieveni, idas Volgani, põhjas Kurski oblastini. 1937. a. arvestuste järgi olid Donbassi sötetavara umbes 89 miljardit tonni. On avastatud ka kohti, kus on rikkalikult heeliumi.

Moskvas kui suures kultuurikeskuses on 82 kõrgemat õppeasutust, kus õpib 95.000 üliõpilast. 105 kursusel õpib 52.000 inimest. Alg- ja keskkooli on Moskvas 629, neis õpilasi 602.167. Pealeselle hulk tehnikume, tehaste koole, üldhariduslikke koole täiskasvanuile jne.

Teaduslikke asutusi on Moskvas 175, raamatukogusid 921, muuseumi 58, teatreid 40 ja 261 klubi.

Haiglaid ja sünnitusmaju on 157, kus on 27.592 voodit. Enne revolutsiooni oli seal vaid 44 haiglat 8333 voodiga. Arstiaipunkte on käitiste juures 427, ambulantsi ja polikliinikuid 448.

Kalurid Daani rannikul on sõja tagajärjel sattunud tööpuudusesse: miinide kartusel ei juleta minna merele.

Tööpuudus Prantsuse linnades kestab hoolimata mobilisatsioonist.

Ületunnitöödega Hollandi sõjatööstuses on tööpäeva pikendatud isegi 70 tunnini nädalas.

Inglismaal on streigilikumisi, mille sihiks on töötasu tõstmine.

Töötundide arvu Prantsusmaal on mõnes vabrikus suurendatud kuni 60-ni nädalas.

Sõjaoludes kannatab väga ka Šveits, kes varem sai suuri sissetulekuid turistidelt, kes külastasid mägesid suvel ja talvel. Šveitslasi elas harilikult umbes 400.000 välismaal, kuna kodumaal ei jatkunud kõigile tööd.

Nüüd on välismaalt kodanikud koju tagasi rännanud ja kannatavad tööpuuduse all.

Valge-Venes on elu võtnud juba normaalse kaju. Tööstused on uuesti alanud tööd. Nii teatab Tass, et Barnovitšis on parandatud elektrijaam. Linn on õhtuti valge. Kinodes näidatakse paremaid vene filme. Kinod on rahvast täis. Siin on noori ja vanu. Linnateatris esinevad SSSR-i valgevene artistid. Restoranid ja võõrastemajad on avatud. Koolid töötavad. Asja peeti õpetajate konverents. Poola valitsuse ajal ei pääsenud kõik lapsed koolidesse. Koolimaks oli kõrge. Nüüd on kool maksuta. Avatakse lisaklasse. Kehvemate laste tarvis avatakse ühiselumaja.

Töötule muretseti tööd. Poola valitsuse ajal olid paljud õpetajad ja arstid töötä, kes nüüd on uuesti tööle pääsenud. Varem ei hoolitsetud rahva tervise eest. Baranoviši maakonnas, kus on 136.000 elanikku, oli vaid 7 arsti. Linnas mõllasid kõhutüüfus, düsenteeria ja teised nakkushaigused. Nüüd on tööle rakendatud rohkem arste ja avatud uusi ambulantsi. Rahvale antakse arstiabi maksuta. Avati ka sünnitusmaja. Ka valdades on avatud ambulantsi ja 28 arsti-amaemandapunkti. Asutamisel on sanatoorium 500 inimesele.

Varem oli puudus arstimeist, nüüd on neid saadud SSSR-ist.

Linnas keeb korraldustöö: maju, tänavaid ja platse parandatakse.

Leivasabad on kadunud. Nüüd võib leiba osta vabalt kauplustest.

Linna varustati ka soola, tikkude, tubaka ja petrooleumiga. Kartuleid, aiavilja ja piima saab maalt.

Baranoviši maakonnas oli 175 mõisnikku, kel oli 70.000 ha maad. Pealeselle oli seal 250 majapidamist 6000 hektaari maaga. Samal ajal oli 32.000 väikemaapidajal kokku vaid 80.000 ha. Nüüd on moodustatud talupoegade komiteed, kes jagavad mõisnike maa väikemaapidamisteks.

Novogrudski oblastis on maa ära võetud 2654 mõisnikul. Talupojad said maad 304.900 ha. Ka said väikemaapidajad endiste mõisnike pärandusena 23.000 lehma ja 9000 hobust.

Kirjandus

Sotsiaalkindlustuse seaduste ja määruste kogu. Koostanud Aleks. Kaelas, 5. jsk. tööinspektori abi. Eraväljaanne. Lhk. 318. Hind kr. 4.—. Noor-Eesti kirjastus Tartus.

A. Kaelas, koostades sotsiaalkindlustuse seaduste ja määruste kogu, on teinud tänuväärse töö, mille järele oli tarvidus.

Sellesse raamatusse on paigutatud kõik seadused ja määrused, mis Eestis sotsiaalkindlustuse alal on kehtimas. Nii üldeeskirjadest — ajutiste administratiivseaduste väljavõtted, Eesti põhiseaduse väljavõtted, valitsemise korraldamise seaduse väljavõtted; kinnituskogu seadus, kodukord, valimise kord, tasumaksamise määrus; tööinspektsiooni sea-

du; juhised töövoime kaotuse määramiseks tervisriikete puhul.

Eeskirjad riiklike, poolriiklike ja riigi kapitaliga töötavate käitiste kohta.

Tööstuslike töövõtjate haiguskindlustuse seadus ühes kõigi juhtnõrde, määruste ja tähtsamate seletustega.

Meremeeste haiguskindlustuse seadus ja määrus.

Seadused ja määrused tööstuslike töövõtjate õnnetuskindlustuse kohta.

Veneaegsete õnnetuspensionäride kindlustuse kohta käiv seadus.

Põllumajanduslike töövõtjate õnnetuskindlustuse seadus ja määrused.

Lõpuks väljavõtted seadustest sotsiaalkindlustuseeskirjade rikkumise kohta.

Sotsiaalkindlustuse seaduste ja määruste kogu tuleb muretseda igal haigekassal. On soovitatav, et ka iga sotsiaalkindlustuse tegelane omaks selle raamatu.

SISU: 1) Erakäitiste töövõtjate sotsiaalkindlustuse ulatusest — Antropos. 2) Tööliste lasteabiraha küsimus — Antropos. 3) Tööõiguse põhimõtteid — I. Rebane. Ravi korraldamisest haigekassades — P. Margna. 5) Alkoholi keeld haigetele — P. Margna. Kindlustusametite tegevus ja seadus — V. Luksepp. Haigekassateenija õiguslik vahetõid haigekassaga — K. Lukk. 8) Sotsiaalpoliitilisi päevaküsimusi — L. Johanson. 9) Tööliste seisukohti sotsiaalkindlustuse, töökaitses ja tervishoiu alal. 10) Riiklik sotsiaalkindlustus SSSR-is. 11) Riigi vahelesegamine töötõididesse Daanis. 12) Riigikohtu tegevust tööõiguse valdkonnas. 13) Haigekassade tegevusest. 14) Sotsiaalkindlustus. 15) Töökaitses. 16) Tervishoid. 17) Ema- ja lastekaitses. 18) Joh. Põllupüü 50-aastane. 19) Mitme-õigust. 20) Kirjandus.

Iga haigekassa ja kutseühingu liige lugegu „Tööd ja Tervist“.

Kõik haigekassade tegelased levitagu „Tööd ja Tervist“.

„TÖÖ JA TERVIS“

SOTSIAALPOLIITILINE KUUKIRI

E. HAIGEKASSADE LIIDU JA SOTSIAALSE ARENGU EESTI ÜHINGU HÄÄLEKANDJA
TEGEVTOIMETAJA L. JOHANSON. VASTUTAV TOIMETAJA K. LUKK.

ILMUB 1 KORD KUUS.

Tellimise hind postiga:

Aastas 150 senti
6 kuu peale 75 „
3 kuu peale 40 „
Välismaale aastas 200 „
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hind:

1 lk. Kr. 50.—
1/2 „ „ 25.—
1/4 „ „ 12.50
1/8 „ „ 7.25
Teksti ees 50% kallim.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ilma saatemaksuta.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Pärnu mnt. 41, kort. 3, II korral. Telefon 448-35.

L. Johanson

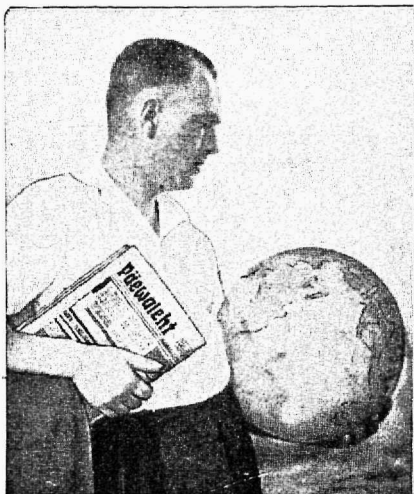
SOTSIAALKINDLUSTUS

Hind 10 senti

Eesti Haigekassade Liit, Tallinn, Pärnu mnt. 41, kort. 3, II korral, kino „Kungla“ peal.
Tel. 448-35.

Vastutav toimetaja Karl Lukk. Tegevtoimetaja L. Johanson. Väljaandja Eesti Haigekassade Liit.

Ilmumise aeg 15. novembril 1939. a.

KOGU MAAILMA

SÜNDMUSTEST OLETE TEADLIK,

KUI LOETE

„PÄEVALEHTE“

„LASTE RÕÕM“

ON LASTELE

KASVATUSLIKUKS ALUSEKS

KIRJANDUSE • KOOLI-

RAAMATUTE • KOOLI-

TARVETE ALAL

RAHULDAVAD TEID TÄIEL MÄÄRAL

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINNAS, SUUR-KARJA TÄNAV 23, PIKK TÄNAV 2